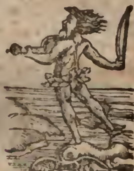
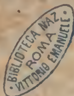
IOANNIS VVIERI

MEDICARVM OBSERVATIONVM rararum Liber I.

De Scorbuto. De Quartana.
De Pestilentiali Angina, Pleuritide, & Peripneumonia.
De Hydropis curatione.
De Curatione meatuum naturalium clausorum, & quibusdam aliis.

Cum locuplete Rerum & uerborum INDICE.

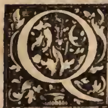

Cum gratia & priuilegio Imp. ad decennium.

BASILEAE, PER IOANNEM Oporinum. 1567.

PIETATIS, DOCTRINAE ET EXISTIMATIONIS INSIGNIBVS amplissimo uiro, Domino ANTONIO HOVAEO Ecmundano, Abbati & Domino Echternacensi, felicitatem in Christo perpetuam.

VVM *tam numerosa nostrorum tam recentium quàm ueterũ flagitiorum frequentia, Antistes amplissime, nobis uariorum, eorundemq; grauium, nec sæpe cognitorum, imò & nouorum morborum uelut parens fœcundissima existat: & clementissimum Deum, patremq; omnium miserationum sæpenumero irritet, ut inaudito pestium multiplicium genere, hoc potissimùm exulceratissimo æuo, non ita nos affligi, quàm paterna uirga ad instituti sui obedientiã reuocari cogiq; uelit: hoc profectò argumentis euidentissimis testatum, nemo facile negârit, nisi ueritatis religioni bellum præfractius indixisse, ab omnibus iurè censeri malit. Siquidem enormium scelerum indies magis ac magis subnascentium monstra agnoscimus, morborum quoque prodigiosorum hydram ex eo seminario enatam quotidie experimur nimis. Sed ea est benignissimi Patris nostri cœlestis clementia, ut licet nos aliquandiu eiusmodi castigationis acriori quadam moderatione in ordinem redigere studuerit: tamẽ ea demum media singulari diuinæ prouidẽtiæ studio, suis liberaliter suggerat, rationibus admodum multis, quibus eæ pestes arceri & uinci queunt. Hanc eius clementiam beneficentiamq; non modò fateri oportet, sed & pro ea gratias agere perpetuas, in orationibus, uitæ resipiscentia, & charitatis operibus: quibus in proximum declarare debemus, si quid penes nos sit, quo singulari ratione is in calamitate constitutus leuari ualeat. Cuiuslibet hic esset, commissi sibi talenti pondus cum usura in fratris usum distribuere. Verùm longè lateque transuersos hinc rapi mortalium animos, dum quilibet φιλαυτίας prurigine nimis affectus, & suipsius plus satis studiosus, id si-*

bi sepelire malit, ne sine ullo etiam rerum suarum detrimento alijs prosit, est quòd ex animo doleamus: implorandusq́ attenta mente misericordissimus Deus, ut nouis quibusdam amoris mutui facib. animos nostros inflammare, pro infinita sua bonitate dignetur. Ne uerò hîc quod mearum est partium, negligenter prætermisisse, proximoq́ defuisse uidear, pro mea tenuitate non illibenter proponere communicareq́ uolui nostræ professionis argumentum, quo æterni Patris erga genus humanum intelligatur uoluntas, affectus, studium, & admirabile consilium in hominum conatibus iniquis ueluti paterna uirga coercendis: dum morbos insolitos inauditosq́ non solùm immittit, sed & cõsilia maximè suggerit, commonstratque medicamẽta, quorum ope ab acerbarum calamitatum uiolentia uindicari queamus. Est autem mearum quarundam obseruationum, non illarum quidem uulgarium, sed rararum, nec cuiuis nostræ artis perito uel obuiarum uel cognitarum, quædam farrago. In hac primùm, quid in Scorbuto cognitu dignum obseruarim, ingenuè explico: quum hæc fœdissima lues ortu quidem sit uetus, sed non nisi peculiaribus quibusdam regionibus familiaris: quæ tamẽ intra annos non multos suum uirus latius disseminare cœperit, ut iam miserabiliter ijs in locis plerosq́ torqueat, mutiletq́, ubi ne nomen quidem, longè minus morbus fuerit auditus. Nec modò hunc, quid sit, eius causas, signa, & de eo prædictiones euidenter describo: uerùm etiam quibus rationibus pestis hæc cum acerborum symptomatum aceruo superari extirpariq́ possit, eâdem opera minimè celo. Inde, quæ in pertinaci febre Quartana, contra ueterum sententias consideranda ratus sum: item quæ in morbis nonnullis pestilentibus, nimirum Angina, Pleuritide, & Peripneumonia, præter aliorum tam recentium quàm antiquorum placita, ad reipublicæ Christianæ usum maximè necessaria, ne in ijs tam cæca ratione in posterum consulatur, à me singulari industria sunt notata, ordine item subiungere non sum grauatus: eoq́ studio in alijs similibus casibus singula lucidiori mentis oculo contemplandi occasionem subministrasse uideor. Quædam præterea extrinsecus obseruata, & potissimùm in clausorum meatuum naturalium curatione, postremò annexui. Quæ autem mea diligentia, quæ rei ueritate,

quo

quo artis usu, qua etiam reipublicæ utilitate, intelligenti & æquo Lectori iudicium permitto.

Qualecunq; uerò sit, tuæ id Amplitudini, & commisso tibi cœtui societatiq; nuncupare & consecrare multis de causis uolui. In primis autem, quòd beneuolentia me non uulgari, idq; tua sponte, complexus sis, ob editos meos de Præstigijs dæmonum libros: qui usqueadeò ad tuum fecêre palatum, ut doctissimis tuis literis id testari, argumentumq; ad eorum auctionem & ornamentum suppeditare non dedignatus fueris. Huc accedit, quòd nuper in Zuermondium tuum præter opinionem Embricæ, ubi fortè ad bibliopolium diuerteram, inciderim: quem e uestigiò emptum tanta auiditate & studio legi, ut noctis quietem ferè hoc nomine neglexerim. Usqueadeò enim placuit rei argumentum, pietatis affectus, orationis elegantia, & instructa in utranq; partem disceptatio, uel potius modesta collatio: ut quem antea amarem, colerem & reuererer, iam obseruantia ampliori dignum censerem: etsi quædam simulanter in eo colloquio agi, ob quorundam morositatem, non obtusis naribus olfacere potuerim. Et licet mei nominis memoriam tam præstanti collatione indignam facilè agnoscam (quippe qui tenuitatis propriæ conscius, me meo nouerim metiri pede) tamen à tua Ampl. pro humanitatis tuæ studio & candore id factum libenter patior. Cæterùm quod ipsius rei institutum in illo Dialogo spectat, planè mihi uideris nunquam non satis laudandam Patrum consuetudinem, qua in fratrum societate non certare poculis, sed de uirtutum encomio celebrando, & uitiorum radice extirpanda, amicè admodum & piè colloqui, mutuoq; admonere solent, non sine multa innocentis uitæ usura, in usum reuocare. Sic te Patrum uestigijs insistere, institutam bene religionis normam redintegrare, atq; uerè Abbatem referre & agere, quilibet uel leui pietatis ueræ zelo ductus existimare potest. Hanc itaq; nactus Spartam, adornare perge. Sic tuo exemplo alios in eiusdem functionis amplitudine constitutos, sed segniores, excitabis: ut partim pudore, partim etiam pio resipiscentiæ affectu, ad tuæ emendationis regulam se conformare studeant. Fœlix interim illud sodalitium, cui eiusmodi contigit antistes: felix grex, qui tam uigilantem sortitus est pa-

storem & dominum. Nec dubitare uolo, quin optimo gubernatori se attemperet commilitonũ cohors, dicto audiens. Proinde fieri aliter nequit, quàm ut relatiua quædam hîc existat reciprocatio & συμπάθεια. & quemadmodum dominum singularis doctrina, pietatis non obscuræ, & uitæ innocentis facib. prælucere constat: sic haud dubiè earundem radijs collustrata societatis commissæ φρατρία, ijsdem insequetur uestigijs. Has itaq; Obseruationũ mearũ lucubrationes lucem uidere uolui, sub felicissimo tam eximij Antistitis auspicio: quem ut leue hoc grati animi significationis argumentum non auersetur, plurimum oro. Interim Deum omnipotentem, uniuersi boni fontem unicum, precari nõ desinam, ut te Præsul amplissime, suo spiritu porrò confirmet, atq; in te confertim adaugeat, quod pro sua bonitate feliciter cœpit, ad nominis sui gloriam, & creditæ tibi societatis subditorumq; gregis salutem & incolumitatem.

Tuæ Ampl.

addictissimus

Ioannes Vuierus.

IOANNIS VVIERI MEDICARVM OBSERVATIONVM LIBER VNUS.

DE SCORBVTO.

SCORBVTVS est, quando propter splenis obstructionem impeditur attractio humoris melancholici, qui reliquo sanguini commixtus, uniuersum corpus tabida corruptione inficit: tum puniceis lituris crura defœdans, ex crassiorum sui partium decubitu: tum portione tenuiori sursum elata, teneras gingiuas acri corrosione & putida carnis excrescentia uitians. Eiusmodi definitionũ descriptionumq; libertatem Medicis usurpare licet, ad faciliorem rei intelligentiã: quum alioquin curiosius hæc in Logicorum scholis fore discutienda non ignorẽ. Nomen uero fictum ex Danica, & maritimæ Germaniæ lingua. Scorbuc enim ijs sonat ruptum uentrem, quasi totus uenter & hypochondria, ut fit, patiantur: quomodo & Scormũt nostrates appellant, quando inficiuntur gingiuę, quod ruptam buccam uel os sonat: item Scorbein, quãdo in cruribus morbi symptomata uel signa apparent, quasi dicas, ruptas tibias: Hollãdis, à puniceis maculis blauschuit nuncupatur. Scorbutus. Scorbuc. Scormunt. Scorbein. Blauschuit.

Stomacace & sceletyrbe Plinij est, cuius meminit libro Natural. historiæ 25. cap. 3. ijs uerbis: Nec be- Stomacace. Sceletyrbe.

stiarum

ſtiarũ ſolùm ad nocendum ſcelera ſunt, ſed interim aquarum quoq;, & locorum. In Germania trans Rhenũ caſtris à Germanico Cæſare promotis, maritimo tractu fons erat aquæ dulcis ſolus, qua pota intra biennium dentes deciderent, compageſq; in genubus diſſoluerentur. Stomacacen medici uocabant, & Sceletirben. Ei malo reperta auxilio eſt herba, quæ uocatur Britannica, non neruis modò, & oris malis ſalutaris: ſed contra anginas quoq;, & ſerpentes. Folia habet oblonga, nigra: radicẽ nigram. Succus eius exprimitur & ex radice. Friſij, quâ caſtra erant, monſtrauêre illam. Apud hos, & finitimas regiones maritimas, potiſsimùm Septentrionẽ ſpectantes, ſparſim illud malum hactenus ſæuijt: proximis uerò annis ad ditiones confines, ubi antea inauditum, uel ex praua uictus ratione, ſiue contagione proſerpere cœpit, ut iam Germaniæ inferiori uniuerſæ propemodum innotuerit: alioqui ampliſsimo totius Germaniæ ſuperioris regno adhuc incognitum, quemadmodum & Italiæ, Galliæ ac Hiſpaniæ. Si fortè in aliquo Aſiæ uel Africæ loco lues hæc ſentiatur, is erit uel maritimus, uel alius ubi rarus ſalubris aquæ uſus, uel ubi uictus aut aer eius fomitem ſuppeditat: proinde & morbus hic ei tractui ſolummodo peculiaris, uelut maris quoq; Borealis accolis: nullo modo autem cunctis mundi partibus, ut reliquus morborum aceruus, familiaris. Nabathæi ſiquidem in fœlici Arabia, & eò aduentantes Romani, illam perpeſsi fuiſſe uidentur, Auguſti Cæ

ſaris

ſaris æuo. Huius etenim imperio quũ in Arabiam exercitũ Romanum traduxiſſet Aelius Gallus, eum in ipſa expeditione coactus eſt relinquere in Albo uico, maximo Nabathæorũ emporio: ubi æſtatem & hyemem tranſigere oportuit, ut reficerẽtur infirmi. Quandoquidem oris & crurum, cæteris'q; eius loci uitijs tentabatur exercitus, quorũ illa circa os, hæc circa crura reſolutionem quandam fuiſſe, ob aquas & fructus prouenientem, ſcribit Strabo lib. 16, circa finem: qui eodem tempore uixit. Peculiare uerò nomen eius peſtis apud Arabes non comperio: cæterùm medici uel Græci, qui apud Romanos tũ potiſsimùm medicinã faciebant: uel Latini, linguæ Græcæ periti, qui in illis bellis exercitus Romanos ſectati fuère, ex ſymptomatibus quæ maximè tum in ore, tum in tibijs apparuèrunt, nomina finxère Græca, ut morbus ϛομακάκη, ab oris uitio: σκελετύρβη, à tibiarũ læſione infectione'q; appellaretur. Voces enim has, nec qui Germanicum Cæſarem comitabantur medici, à Phryſijs accepère, qui tunc temporis medicis, maximè doctis, & in linguarum peregrinarum uſu tritis, caruiſſe uidentur, ut apta morbis nomina Græca formare nequiuerint: ſi tamẽ fortè quos habuerint, ij fuère patrij, & eruditionis exiguæ: ab Arabibus uel Nabathæis, eaſdem uoces identidem nõ didicère medici Aeliũ Gallum ſectati.

Porrò quæ Scelotyrbe ab authore Definitionum ſub Galeni nomine deſcribitur, nihil minus eſt quàm Scorbutus noſter: quũ eam paralyſis ſpeciem

σκελοτύρβην non eſſe Scorbutum.

ciem esse scribat, qua recti incedere nequeunt: sed nunc in læuam, nunc in dextrã corpus contorquẽt: interdum crus post se trahunt, non secus quàm accliues locos ascendentes faciunt. hæc eius uerba: σκελοτύρβη ἐστὶν εἶδος παραλύσεως, ὥστε περιπατεῖν ἐπ' εὐθείας μὴ δύνασθαι, καὶ ποτὲ μὲν κατ' εὐθὺ, ποτὲ δὲ εὐώνυμον εἰς τὰ δεξιὰ περιφέρειν, τὸ δεξιὸν εἰς τὰ ἀριστερὰ, καὶ ποτὲ μὲν ἐπισύρειν τὸ σκέλος, ὥσπερ ἀναβαίνοντες τι μέγα. Oscedinem hunc morbum appellasse Marcellum, ab oris uel gingiuarum exesione, arbitror: Gingipedium quibusdam dicitur, nomine ficto à gingiuis & pedibus læsis.

Quæstio hoc loco occurrit, utrum lues hæc à priscis, nimirum sacræ & ueteris nostræ Medicinæ scriptorib. Gręcis et Arabicis, fuerit cognita, descriptaque? Cuius affirmatiuã partẽ quũ alij sustineãt, ego in negatiuã propendeo. Nam Auicenna ca.3. fen.15. tract.2. cap.5, quandã symptomatũ quidem cõgeriẽ quę in Scorbuto uidenť, recẽset, ubi de signis apostematũ splenis agit: Scorbutũ tamẽ nostrũ non describit, licet proximius eũ attigisse uideať. Hippocrates itẽ, de magnis lienib. sic quidẽ scribit lib.2. Prędictionũ, ut quædã Scorbuti accidẽtia notet: sed paucis signis, quę in splenis affecti morbis apparẽt, Scorbutus noster peculiaris morbus non describitur. ait enĩ, gingiuas uitiatas, oris graueolentiam his accidere, quib. splenes magni. Quicunq; uerò habent splenes magnos, & neque sanguinis eruptiones ipsis cõtingãt, neq; oris graueolentia, horũ tibię ulcera praua habent, & ex his cicatrices nigras. Ad trutinam nũc Hippocratis uerba reuocemus, expẽdamusq;.

Quibus

Quibus magni lienes, his gingiuas infici & putrere asserit, illud unũ symptoma est. Hinc subiũgit: Quibus uero splenes magni, nec putrescũt gingiuę, neq; sanguinis eruptio cõtingit, horũ tibię ulcera sortiũtur maligna, atq; cicatrices hinc atras. Hic manifeste apparet, Hippocratẽ in ea esse sentẽtia, q eodẽ tempore utrunq; illud symptoma in splene magno non cõiungat: sed tibiarũ ulcera tum primum subsequãtur, quãdo humor ille melãcholicus acris non feratur sursum ad gingiuas, uel sanguinis eruptiõe minuatur, uerum ad tibias sulidat, fœde exulceret, et cicatrices postea nigras relinquat. In Scorbuto autẽ, simul gingiuę putrescũt, fœtentq;, & tibiarũ lituræ amplę liuescũt, quæ etiã q; rarissime ad exulceratione peruenĩũt. Hæ etiã pręcedũt ulcera ea rara, maliciosaq;, si forte tandẽ emergãt: nullaq; harũ macularũ magnarũ, in hoc morbo semper fere apparentiũ, apud Hippocratẽ mentio, sed solarũ cicatricũ post ulcera relictarũ, quę cõmunes quoq; sunt cunctis exulcerationibus ab humore melãcholico natis. enim uero difficulter admodũ sanantur: quare etiã in scyrrho splenis cicatricem ea nõ admittere, affirmat Paul. Aegineta lib. 3. cap. 49. Ad Celsi sententiam, qui Latina reddidit ea Hippocratis uerba, lib. 2. cap. 7, idem dictũ uolo. Eadẽ ratiõe ad Cælij, & reliquorũ eiusdẽ sentẽtię ueterum authoritates respõsum sit. Scorbutũ adhæc alium esse ab Ictericia nigra, & tertia Voluuli specie, quã Hæmathitẽ uocat Hippocrates, & ego lõgo medicinę usu obseruaui: et docte in suo insigni libello de magnis Hippocratis lienib. ostẽdit excellẽ

tiſsimus medicus Balduinus Ronſſeus, mihi neceſsi tudine haud uulgari iunctus.

Ex recentioribus ſcriptoribus Scorbutum ſic ſatis deſcribit Olaus Magnus, natione Suecus, in ſua Hiſtoria de gentib. Septentr. lib. 16. cap. 51. etſi multis in locis eum alioqui figmentorũ minimè puduerit. hæc ipſius uerba: Eſt & morbus caſtrenſis, qui uexat obſeſſos & incluſos: talis ſcilicet, ut membra carnoſa, ſtupiditate quadam denſata, & ſubcutaneo tabo quaſi cera liqueſcens, digitorum impreſsioni cedant: dentesq́ue ueluti caſuros ſtupefacit, colores cutium candidos reddit cæruleos, torporemq́ue inducit cum medicinarum capiendarum nauſea, uocaturq́ue uulgari gentis lingua Scorbuk, Græcè cachexia, forſitan à ſubcutanea mollicie putreſcente: quæ uidetur eſu ſalſorum ciborum, nec digeſtorum naſci, & frigida murorum exhalatione foueri. Sed uim tantam non habebit, ubi muri interius tabulis quorumcunq́ue lignorũ ſunt cooperti. Inſuper ſi diutius graſſetur iſte morbus, abſinthiaco potu continuato illum arcere: ſicuti & calculi radices, per decoctionẽ ueteris ceruiſiæ cum butyro epotæ tollere ſolent. Lib. item 9. cap. 38: Viribus, ait, primis annis, demũ (milite ſtragibus cõtinuis diminuto) artibus, dolis & inſidijs obſidentiũ ſurripiunt commeatum, præſertim pecudes, quas ſecũ abductas, in herboſis domorum tectis paſcendas imponunt, ne defectu carnium recentiorũ, morbum incurrant quibuſuis ægritudinibus triſtiorẽ, patria lingua Scorbuck nuncupatum:

cupatum: hoc est, faucium stomachum, diris cruciatibus & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim ac indigesti cibi auidius sumpti, morbum huiusmodi causare uidentur, qualem medici cachexiam uniuersalem appellant. Huius luis quoque obiter meminit Albertus Crantz in sua Saxonia, item Euricius Cordus in suo Botanologico.

CAVSSÆ.

Caussa proxima erit humor crassus, crudus, frigidus, in uasis sanguinis cõtentus, siue is sit melancholicus, siue cum pituita mixtus. Caussæ remotæ, sex res non naturales: aer corruptus: uictus prauus, putrisq́, frequens in regionibus Septentrionalibus, maximè earum nauibus marinis, uelut caro suilla à coctione nonnunquam subolida, lardum fumo infarctum, exiccatumq́, subinde rancidum, quãdoq; ab initio impurum grauisq́ infectionis indicijs imbutum, plerunq; crudũ etiam uoratum: item reliquæ carnes, & pisces saliti prius, deinde atro multoq́ fumo transfusi & indurati, uel multo sale conseruati diu, similiter qui crassæ substantiæ & exucci sunt: caro uenatica & putida, uolucres aquaticę, & quęcunq; aceto cõdita lõgo tẽpore fuêre, brassica, allia: panis biscoctus uetus, nõnunquã submucidus: legumina, cereuisia crassa & feculenta, usus aquarum uitiosarum in dulcium penuria, unde sæui gignuntur morbi, testibus Hippocrate & Plinio: item ieiunia, cum exiguo succi mali cibo: adhæc uigiliæ, labores intempestiui, immodiciq́, affectus animi, De aere, aquis, &c. Lib. 31. cap. 3.

 mi,

mi, cogitationes graues assiduæ: præcedentes quoque febres, & uacuationum debitarum uel consuetarum intermissio siue suppressio, uti hæmorrhoidum, menstruorum, & similium.

SIGNA.

Signa in morbi principio: Corporis totius grauitas, spõtanea crassitudo, qualiscunque præcordiorũ angustia, crurum imbecillitas, leuisque rigor, cum dolore exiguo: gingiuarũ pruriginosa rubedo à naturali mutata, ac dolor: faciei color ex pallido in fuscũ uergens. In incremento, gingiuarum laxus sanguifluusque tumor, & putredo cum oris fœtore, quarũ aliquando etiã caro ad dentiũ radices cõsumit, utrobique dentes uacillant: crurũ adhæc lituræ cõspersi leuiter sanguinis faciẽ ostendentes quandoque, & quales morsu pulices imprimere solent, maiores tamẽ, quę etiã in femorib. & toto corpore sparsim aliquãdo apparẽt, ex minus crasso sanguine procreatę: plerunque etiam maculæ amplæ, plumbeę, liuidę, purpureæ, nigris uiolis òbscuriores, ex fece corrupti sanguinis eò decumbente genitæ: quare rarò admodũ in alijs locis quàm crurib. emergũt. Quandocunque uerò hæ uidentur, certissimè scorbutum adesse denunciant, etiã si alia signa adhuc delitescant. In faucibus item aliquãdo is liuor apparet in ijs, quibus uniuersum corpus hac putrilagine ita permaduit, ut fere mortis periculum haud longè absit. Ingrauescẽtè morbo, neruorũ in crurib. rigor, ambulãdi impotẽtia, neruorũ item cõtractio, anhelitus difficultas, maximè

xime ubi æger mouetur, aut erigitur, aut sedet: tum quoq; ferè uel omnino linquitur quandoq; animo, decumbens autem respirat liberius, reficiturq;. Quidam appetunt cibum frequenter, quibusdam edendi auiditas languet. Motus aggrauatiuus in multis quarto quintoq; die, in plerisq; tertio: in paucis, singulis diebus, sine manifesta tamen febre, obseruatur. Aliquos interim quãdoq; simul febrire, non est dubium. Nonnulli enim hac lue correpti, febre lenta erratica afficiuntur. Aliquando etiam febres præcesserunt ardentes, malignę, duplices tertianę: & ubi in ipso Scorbuto nondum post eas febres perfectè curato, febris quartana ualde maligna subsequeretur, uidi: & in ipsa quartanæ declinatione rursus apparuit Scorbutus, sano tandem consilio uictus. Sic eæ febres non adeò per crisim terminari sæpenumero uidentur, quàm nouos ex labefactatis uisceribus, atrophia, et multa sanguinis corruptione putrilagineq; producere morbos, prioribus non raro peiores. Quibusdam aluus astrictior, alijs fluxilior. Liuor ille crurum quandoq; integras tibias inferiores circumquaq;, usq; ad pedes, cum tumore ita obsidet, ut elephantiasis notam esse quis iudicaret: rursus aliorum crura sic attenuãtur, ut ossa uideatur tegere cutis sola, plerunq; cum calore multo, nonnunquam absq; eo. Quorundam etiam maculæ in squãmulas resoluuntur, quemadmodum in erisypelate uideri ferè assolet: aliorum leues, æquales, nonnunquam splendicantes permanent cum leui uestigio

ad digiti

ad digiti impreſsionem. Plerunq; etiam, licet raro admodum, apparet uaricoſa uenarum plenitudo, et ſub lingua tota uenæ minutiſsimæ, uaricibus perquam ſimiles: identidem & in inferiori labio conſpiciuntur. Pulſus hic, ut in quartana febre, uarius, exilis, durus, frequens, debilis, pro temporis morbi uarietate. Vrina rubicunda, turbida, craſſa, fæculenta admodum uini rubri recentis: quemadmodũ & feruente quartana, potiſsimùm à ſudore, ſolet apparere: eſt & grauis odoris.

PROGNOSTICA.

Scorbutus in iiſdem familiis aliquando freques̃, partim quòd eodem uictu ſint uſi ęgroti, quare contagione putatur ſerpere: partim quòd contagio lædat, ubi in oris & gingiuarum uitio, ex iiſdem poculis bibunt, uel aſsidua contrectatione uitiatos ſpiritus admittunt. Quandoq; eſt à parentibus hæreditarius.

Febres aliquando in hunc morbum terminãtur. Hunc etiam plerunq; tabes comitatur: ſubinde hydrops, quandoq; & dyſenteria: atrophia uerò propemodum ſemper.

Vlcera in tibiis ſi nonnunquam exoriãtur, quod raro tamen fit, cicatricẽ difficulter admittunt: quippe fœtida admodum, maligna, & aliquãdo gangrenoſa: ita plerunq; corrupta, ut immiſſum ferrũ non ſentiant.

Habent nonnulli in hoc morbo illæſas gingiuas,

ſed defœdata crura: qui uel ex ore, uel naribus ſanguinem reĳciunt.

Morientibus ex hoc malo pleriſq; deliteſcunt maculæ, aliĳs à morte efflореſcunt uberrimè.

VICTVS.

Victus ſit concoctu facilis, & boni ſucci, moderatè calefaciens, tenuis, incidens etiam ſubinde, atq; attenuans, abſtergensq́; cui leuiter aſtringentia accedant quandoq;. Conuenit polenta noſtra hordeacea, imò & auenacea, uel hordeum excorticatum, cocta in iuſculo aut aqua, deinde cum uino per ſetaceũ redacta. Paſſulæ Corinthiacæ item coquantur in iure aliquo idoneo, uel etiam aqua & uino, atq; ſimiliter per ſetaceum tranſmittantur: poteſt & oui uitellus ſubinde commiſceri. Eædem quoq; paſſulæ manduntur, ſi nimia ſiti aut oris ſiccitate laboret æger. Proſunt & amygdala, cum colatura decoctorum furfurum triticeorum apparata, quibus amarorum pars aliqua fuerit mixta. Aromata in cibo, pro flaccidi corporis & morbi exigentia, quandoq; miſcenda: ut cinamomum, macis, nux myriſtica, & zinziber. Omphacĳ uſus hic nõ inutilis. Condimẽti loco aſſumantur & interdum cappares, cum uuis paſsis Corinthiacis ex oxyſaccharo, uel oxymelite longo: atterãtur uerò dentibus prius minutiſsimè, quàm deglutiantur. Potus ſit, cereuiſia bona, optimè defecata, maximè abſinthites, uti & uinum eadem herba cõfectum: aut ſi quis chamædryte afficiatur, erit & hoc utile multùm. Aqua etiam lactis

haud temerè quis utetur. Lac item caprinum: uel, in eius defectu, uaccinum recens, in quo decocta fuêre sisymbrium cardamine, uel nasturtium hortense cum folijs latioribus, hyemale uocant: uel cochlearia, non sine successu pleriq; usurpant, potissimùm qui lacti assueuêre, eoq; afficiuntur, uel qui id innoxiè patiũtur. In cubiculo uersentur sicco, calido, mundo & lucido: tristiores animi affectus excludant.

CVRATIO.

Curatio à sanguinis missione inchoanda erit in initio, si eius fuerit plenitudo, uires, ætas, & reliqua cõsenserint. Copiosam autem extractionem hic dissuaserim. Per hæmorrhoides si legitimè uacuetur, commodum erit. Si peculiari modo affectus cõperiatur splen, lienaris uel media in sinistro brachio aperiatur: sin uerò hepar magis, uel æquè grauatũ, corpusq; sanguine redundare deprehendatur, tum dextri brachij pertũdatur iecoraria, uel basilica, aut media. Quum autem rarò aduocetur medicus, nisi altas malum egerit radices, inualuerítq;, & lituris in tibijs se morbus prodiderit, à sectione uenę abstinẽdum consuluerim.

Hinc leuiter corpus uacuetur cum folijs senæ Alexandrinæ, quam uocant, expurgatis ad ℥ s. uel ʒ iij, uel minus, si epithymi tantundem adiunxeris, cum paucis passulis Corinthiacis, sem. fœniculi & zinziberis an. ʒ s. quæ simul uespertina hora in seri lactis quantitate sufficient leuiter efferueant, & maceren-

macerētur noctu: deinde manè post feruorem unicum forti expreſsione coletur ſerum, quod propinetur. Poteſt & ℥ s. ſequentis pulueris eodem modo infundi, colaturáq; expreſſa exhiberi:

℞ Fol. ſenæ Alexand. expurg. ℥ i.
epithymi
tartari albi, an. ℥ s.
cinamomi
gariophyll.
galangæ
ſem. aniſi, an. ʒ i.
diagredij ʒ i. s. fiat pul.

Conferunt & pilulæ de fumaria ac diaſene. Pilulas etiam ex lapide lazuli & armeno etſi quidam exhibeant, mihi tamen diſplicent. Confectionem hamech qui offerre quoque uolent, quantitatis ut ſingularem habeant rationem neceſſe eſt, quum uehementes expurgationes innoxiè hic morbus non ferat, ubi tam facilè cor afficitur, læditurq;.

Purgato ſuauiter corpore, ſingulis diebus bis, hora nimirum matutina, qua etiam in pleriſque ſudor expectatur, & quarta pomeridiana, aſſumētur ℥ iiij ſucci expreſsi ex herbis ſequētibus, admiſcebiturq; ſacchari puri quantum uoles, & canellæ parum.

℞ Cochleariæ, ſiſymbrij cardamines, naſturtij hyemalis dicti, an. partes æquales: bacabundę partē media, quantitate obſeruata unius prædictę herbę: hę uirides in mortario lapideo cum piſtillo ligneo contundent, exprimēturq;. Cæterùm eę potiſsimùm

in hoc morbo extirpando singularem sunt sortitæ ex ratione prærogatiuã, quum primæ tres incidant, extenuent, & per urinas expurgent, quarta aliarum uires contemperet. propterea etiam pro corporis, morbi & caloris ratione, augeri uel minui potest. Contusæ item illæ in lacte caprino recẽti, uel in eius penuria, uaccino decoquuntur: & à forti expresſione simili modo potus propinatur. Recentem eum quotidie apparari consultius est. Fœlicem quoque successum expertus sum, si quando in lactis sero illæ plantæ decoquerentur: succorum tamen exhibitio præstat. at ex docti exercitatíq; medici arbitrio hæc mutari queunt. Vbi & cum uino rubello coquerentur non temerè, memini. Liquoris uerò non magna superfundenda quantitas, quòd succulentæ sint herbæ. quare hæc solum eius admixtione contegentur ad coctionem: aliàs cum ijs liquoribus etiam per cribrum setaceum ualida expresſione traijci solent contusæ crudæ. Absinthium uulgare admixtum, confert plurimùm: utiliterq́; adiunxi sæpenumero fumariam, & chamædrym. Nummularia quandoq; , ob laxa uiscera & dissolutas compages, miscetur. Si alijs deinde multa aliarum materiarum farrágo placuerit, quemadmodũ myrabalanorum, maximè Indorum, corticum radicum capparum, fraxini, cuscutæ, asari, thymi, epithymi, adiãthi, matricariæ, chelidonij, betonicæ, hysopi, agrimoniæ, scabiosæ, teucrij, phyllitidis, cetorach, tamarices, acetosæ, radicum ualerianę, bistortę, enulę, polypodij,

podíj,lapati acuti,fœniculi,petroſelini,pimpinellę, cicorij,borraginis,buglosſę,rhapontici,ariſtologię rotundæ,glycyrrhizæ,paſſularum,ſenæ Alexandrinę:florum geniſtę,ſambuci:ſeminum aniſi,fœniculi,uiticis, ſemin. frigid. & id genus reliquorum,per me licet:ex paucarum tamen plantarum legitimo uſu curationem conſequutus ſum non raro fœlicem.

Hoc item remedio infinitos eſſe curatos intelligo: ℞.Comę abſinthij uulgaris ſicci,granorum iuniperi contuſorum an. m. i. lactis caprini ℔ iiij. coquantur ad tertiæ partis conſumptionem,exprimẽdo colentur.deinde admiſce croci in puluerem redacti ʒ.i.denuo ebulliant feruore uno aut altero,ſecũdo colentur. Decocti huius datur hauſtus tepidus ter in die, hora matutina, ac tertia pomeridiana, & quando cubitum itur.

Mulierem noui in Scorbuti curatione celebrem, quæ corpore uacuato hanc propinabat potionem: ℞.Bacabũdæ,ſiſymbrij cardamines an.m.iij uel iiij. contuſis herbis admiſce ſeminis erucę,rad.irios hortenſis noſtri uulgaris recẽtis an. ℥. s. zinziberis ʒ ij, piperis longi ʒ. i. ſimul per colum traijciantur cum uini rubri ℔ ij.Ex hoc potu commoto hauſtum ſingulis diebus matutina hora calide offerebat,deinde ægro diligenter cõtecto eliciebat ſudorem, nouem in ea curationis ratione impendens dies.

In comitatu Marcenſi bacabundam, ſiſymbrium cardamine & aloen cõtuſa,& cum lacte colata,propinant nobiles quædam matronæ. Tenello infan

ticum cum ſucceſſu aliquoties apozema hoc exhibuit Comitiſſa quædã: ℞ Rhabarbari, cẽtaurij minoris, rhapontici uulgo dicti, an. ʒ s. ſem. aniſi, liquirit. an. ʒ ij, in puluerem redacta traijciantur cum expreſſo liquore manipuli florũ damaſcenorũ, quos uocant, in aqua decoctorum: hinc cum ſacchari quãtitate ſufficiẽti fiat ſyrupus longus, unde coclear mane & ueſperi bibit.

Ingratam, & ferè abominabilem potionẽ in Phryſia Orientali, uelut certiſsimã in Scorbuti curatione habitam, hic ſubiũgere uolui, ut excremẽtis quoque ſuam ineſſe uim naturalem quilibet uideat: quæ tamẽ in uſum non admittimus, quòd alia magis grata, neque uſqueadeò abominabilia, certiori ratione uſurpari queãt, iucundiorq́ curationis modus obſeruetur. ℞ Vini Rhenẽſis menſurã ſex quartarũ (ſingulæ quartæ pendẽt ℔ iiij medicinales) radicũ raphani maioris boni et recẽtis in mortario lapideo diligẽter contuſ. ℥ iij, quæ cum parte uini dicti in ollula ſeorſum mixta macerentur per horam integrã: liquor fortiter expreſſus per linum, cum ſex uini dicti quartis cõmiſceatur: deinde in eiuſdem uini portionem aliam immittatur ſeparatim ſtercoris taurini & anſerini par quantitas trium magnarũ nucum, itidemq́ per horam relinquatur: poſt ualidam inde expreſsionẽ uino primò affundatur. hinc ℞ Nucũ myriſticarum, gariophyll. an. ʒ ij. contuſæ ſeorſum, linoq́ illigatę, in dicto uino ſuſpendantur, atque eo modo horis uigintiquatuor potus conſiſtat. Inde quoticſcun-

quotiescunque sitit æger, largè bibit: nec aliam usurpat potionem, donec integram fuerit consequutus sanitatē. Potus autem hic apparari secundò poterit, si requirat necessitas. Interea cauētur salita ualde, secalinusq; panis. Quum Phrysia taurorum & anserum sit feracissima, ex paratu facilibus ibi concinnantur eiusmodi medicamenta. Tantam autē uim calorificā stercori anserino inesse, ut in quæ inciderit gramina, urat: & hinc cum liquore conueniēti transfusum incidere, menses, secundinā & urinas potenter mouere, constat: nec dubium est, taurinū stercus identidem huc nonnihil facere.

Vacuationes priores semel atq; iterum tota curatione recitari queunt. Inde diebus aliis offerat matutina hora cochleariæ cōserua, uel etiam cōserua chamedrytes, seorsum uel mixtæ: quibus accedant radices buglossę uel borraginis conditę, uelut & enulæ.

Porrò notandum, omnes ferè plantas acres, quibus inciditur attenuaturq; materia morbifica, ad huius mali profligationem iuuare: ne quis sibi persuadeat, à tota substantia uel forma occulta solùm herbas tantopore prædicatas, nobisq; hic familiares, ut efficacissimas, puta sysimbrium, cochleariam & bacabundā, istum profligare morbum. cuiusmodi sunt, præter enumerata paulo antè, draco, scordium, semperuiuum minus, herbæ omnes spleneticæ, radices aperitiuæ, semina calida, baccæ lauri, iuniperi, atque id genus substantiæ reliquæ.

Hypochondria illinantur, Siniſtrum hac uel simi

li

li mixtione: ℞. Olei de capparibus ℥ i. unguenti de brionia contra splenem ℥ s. misce. Dextrum, oleo absinthite: quibus, si postulet necessitas, primarum nostrarum herbarum succus incoquatur.

Gingiuæ laxæ & putridæ interim colluantur cum decocto foliorum & corticum oxyacanthæ uulgaris, cochleariæ, sisymbrij cardamines, nasturtij hyemalis, & rosarum rubrarum immaturarũ, in aqua ferrata præparato, in cuius colatura expressa aluminis pauxillum fuerit dissolutũ. Saporis & abstersionis ratione admisceatur mel crudum, uel rosaceum: siue, ut conseruentur confirmenturq; magis gingiuæ, imò & feruor restinguatur, diamoron. Valet huc quoq; oleastri folia, cum stillaticio plantaginis succo expressa: item pruni syluestris cortices.

Collutio quoq; alia hoc conficitur modo. ℞. Aquæ ℔.i. salis, aluminis, an. ʒ ij. buliant simul. Itẽ: ℞. Malicorij, sumach, balaustiorum, an. ℥ s. passularum ℥.i. cum aquæ fluuialis ℔ iiij. ad medietatis absumptionem coquãtur: traiectoq; per colum liquori admisce mellis rosacei ℥ ij, aluminis ʒ ij. Confricantur & gingiuæ sanguinolentæ & flaccidæ, sale usto, cui puluis balaustiorum fuerit immixtus: uel cineribus sarmentorum, cum testis ostreorum aut mytularũ ustis: interim illa sanguinis sanies quoq; exugitur, expuiturq;. Inde etiam os colluitur decocto radicum bistortæ, quæ uirtute britannicæ simili pollet: hinc & succus exprimitur, ut etiam ex dicto nostro nasturtio, & cum diamori parte dupla miscetur,

tur, quo gingiuæ illinuntur. Vel, ℞ Succi biſtortæ, mellis roſacei an. ℥ iij, ad ſucci conſumptionem coquantur: inde aluminis uſti ʒ.1. admiſce, hoc linimento utere. Quemadmodum & hac confectione: ℞ Biſtortę ℥ s. ſalis ℈.1. cum diamoro, ad conditi cō ſiſtētiam miſceatur; ſic & alumine ac pyrethro cum melle crudo mixtis, quibus ex ſaluiæ & olibani pulüiſculo parum indi poteſt. Cuius ſuprà memini, muliercula, collutionem parabat ex hyſopo, ambroſiana, betonica, & radicibus enulę, aquæ incoctis: in colaturæ expreſſæ ℔ ĳ, diſſoluebat aluminis ℥ s. & ſimul cū melle ſinebat efferueſcere, deſpumabatq́ꝫ.

Phryſij aliam cōficiunt, ex aceti cereuiſiarij ℔.ij. boli armeni ℥ s. aluminis ʒ ĳ, mellis ℥ iij. ſimul buliunt. Saxones plerīq; ſabinam adiungunt.

Si gingiuarum putredinoſus tumor nimis luxuriet, forſicula nonnihil auferatur, & unguento Ægyptiaco uel alumine uſto cum roſaceo melle mixto cōſumatur: aut etiam uitrioli oleo coerceatur. Eſt & hæc aqua in earum putredine eximia, quomodo etiam in malignis ulceribus, ſi ſpongiola eo liquore imbuta cōfricentur gingiuę. ℞ Arſenici ſublimati ℈ ĳ, aluminis uſti ʒ ĳ s. in puluerē contuſa ſimul buliāt in aquæ plātaginis ℔.1. ad horā, in uaſe duplici.

¶ Lituræ in cruribus, fouētur decocto baccarum iuniperi leuiter contuſarum, ſiſymbrij cardamines utriuſq́ꝫ, naſturtij hyemalis, coclearíæ: quibus, ſi uoles, adde flores camomillæ, artemiſiam, meliſſam, abſinthium, roſmarinum, maioranam, thymum, hyſopum,

pum, & similes herbas, quæ aquæ incoquantur. Si & spõgias ex eo calido expresseris, inferioribusque tibiarum partibus utrinque applicueris, maculas sub cute obscuras & adhuc delitescentes manifestè elicies, ut efflorescant, & Scorbuti signa luceant.

Linimento hoc inungentur quoque. ℞ Butyri maialis ℥ ij.s. baccarũ iuniperi cõtusarũ ʒ vi. uini puri ℥ ij. coque in fictili. ad uini cõsumptionẽ. expressione uehementi colato: ungantur crura mane & uesperi. Vel fiat illinitio, butyrositate collecta ex lacte, in quo decocta fuerint sisymbrium cardamine, nasturtium hyemale, bacabunda, absinthium, et baccæ iuniperi contusę. Applicantur & panni, ea pinguedine imbuti. Habenda etiam ratio caloris, ut insigniter calefacientes plantæ tum minuantur, bacabunda augeatur, & in lacte ebutyrato apparetur decoctio. Coagulum lactis ebutyrati per se quoque apponitur, uel lac ebutyratum recenter concretum. In tumoribus durioribus admouetur cataplasma ex lacte, cui consolida maior fuerit incocta, absinthium, siue etiam chelidoniũ maius & minus, radices brioniæ, medulla panis, farina fabarum, uel hordeacea quoque, uel lupinorum, pro affectæ partis constitutione, aut calore.

Nerui, ligamenta & tendones, si huius materiæ grauis copiam imbiberint, rigidioraque & ad motum inepta fuerint reddita, post fotum, uel etiã absque eo, inunguntur adipe anserino, uel anatino, uel taxi pinguedine, aut simili.

Si

Si tibiæ exulcerentur, pro ulceris conditione mutanda, quę adhiberi debent: pro absterſione autem, & mundificatione, paretur linimentum ex cochleariæ, apij & abſinthij ſucco, ac mellis quantitate debita, coctis ad conſiſtentiam: cui, ſi putredinis magnitudo poſtulauerit, ſiue pulueris ariſtologię rotundæ, uel aluminis uſti, uel præcipitati momētum admiſceatur. Conferet quoque emplaſtrum diacalciteos, ſiue diapalma, quod nōnihil etiam cum oleo roſaceo diſſolui poteſt: item ad cicatricem citius inducendam, emplaſtrum de minio, uel unguentum de tutia, uel confine, poſtea applicetur.

APPENDIX.

¶ Quum inter morbi huius cauſſas non minima exiſtat aquæ uitium: quæ hinc corpori humano arceſſantur incommoda, ad pleniorem noſtri inſtituti explicationē, hic ex Hippocrate ſubiungere uolui, Lib. de Aere aquis & locis, ubi ita ſcribit: Hyeme uerò glaciatas, frigidas, ac turbatas præ niue & glacie, ut pituitoſiſsimæ & mucoſiſsimæ exiſtant. Bibētibus autem ſplenes ſunt magni ac pleni, & uentres duri, tenues ac calidi: humeri uerò ac claiuculæ & facies attenuata. In ſplenem enim carnes colliquantur, quapropter graciles exiſtunt. Edaces autem eſſe tales, ac ſiticuloſos, par eſt: uentresq́ tum ſupernos, tum infernos, calidiſsimos habere, ut etiam fortioribus medicamentis opus habeant: atq́ hic morbus ipſis & æſtate & hyeme familiaris eſt. Adhæc etiam hydropes plurimæ ac letaliſsimæ fiunt. Æſta-

te enim dysenteriæ multæ ac alui profluuia incidũt, & febres quartanæ diuturnæ. Hi autem morbi prolongati tales naturas ad hydropas deducunt, ac occidunt. Et hi quidem morbi ipsis æstate fiunt: hyeme uero iunioribus quidem peripneumoniæ, & insaniæ morbi: senioribus uero febres ardentes, propter uentris duritiem: mulieribus autem tumores oboriuntur, & pituita alba, & uix in uentre concipiunt, ac difficulter pariunt: & fœtus magnos ac tumidos, deinde ex alimentis tabescentes ac deprauati fiunt. Expurgatio commoda post partum mulieribus non contingit. Pueris uero herniæ accidunt, & uiris uarices & ulcera in tibijs. Quare fieri non potest ut tales naturæ sint longæuæ, sed ante temporis aduentum senescunt. Præterea fœminæ se in utero habere putant: & ubi partus tempus adest, uentris moles illa ac plenitudo euanescit: hoc autem contingit ex aqua, quum uteri ex aqua concepta laborant. Atq; has quidem aquas ad omnem rem improbas esse sentio. Intelligit autem de palustribus, stabilibus & lacustribus: nam earum & paulo ante meminerat.

Adhæc, quod in lacte plantas coquant, expressumq; liquorem successu fausto hauriant ægroti, id fieri magis ratione quam totius lactis euenire sentio, dum in colatura butyrositas uel lactis coagulũ in cribro setaceo uel panno lineo, per quẽ transmittitur liquor, adhærescit, permanetq;: & si quippiam simul transfluit, reliqui succi acrimoniam cõtemperat,

rat, ob qualitatē ſuam calidam & pinguē. Serum autem, ſanguinis ſero, id eſt lotio facultatibus reſpō dens, & propterea acre & calidum, tenuiumq́ꝫ partium, abſtergit, aperit, urinas mouet, atqꝫ ad huius luis profligationem cumprimis utile, ex priſcorum etiam teſtimonio. Siquidem Aetius Amidenus ex Galeno, lib. 2. cap. 94. ſic ſcribit: Efficaciori ſero utitur aliquis ad corpora & morbos, quę ualidioribus præſidijs indiguerint, præſertim ad diuturna exanthemata, liuentes'que uaros, ad omnesq́ꝫ humorum deprauationes in cutim tendentes, ut leprā & conſimilia, ad antiqua ferinaq́ꝫ ulcera, ad capitis achores, & huiuſmodi: item ad oculos aſsiduè fluētes, ad palpebrarū ſcabiem, ad faciei maculas, immò & ad diuturnas febriū periodos, & ad hos qui ab aduerſa ualetudine in hydropem pergunt. Prætulit Meſues ſerum ex nigrarum caprarum lacte elicitum, deinde ex ouillo, ſic inquiens: Aqua lactis macerationis materia eſt, et per ſe quidem innocuum medicamentū. Præfertur, quæ fit ex lacte nigrarum caprarum, in laudatis paſcuis uictitantium, recenterq́ꝫ fœtarum: Excalfacit hæc, atque ſiccat ordine primo completo, & uſque ad ſecundum. Quinetiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua referta eſt, facultate aluum abſque aliqua mordacitate leniter ſubducit. Bilem tum flauam tum atram ab exuſtis humoribus genitam deijcit: quo fit, ut mirificè conferat maniacis & melancholicis. Præſtat item ad uiſcerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur, ni-

mirum aqua intercute laborantibus, felle suffusis, & lienosis. Datur utiliter febrientibus ex bile, & uiscerum ac uasorum obstructionibus. Competit etiamnum uitijs in cute à bile & perustis humoribus emergentibus. Quare lichenibus, uitiliginibus, alphis, psoris, leprisq; admodum conuenit.

¶ Ne præterea remoram Lectori inijciat plantarum nostrarum non ita uulgarium ignoratio, paucis meam explicabo sententiam, potissimùm quum hîc mirè nostrorum hominum iudicia uarient. Præcipua autem celebriorq; est Cochlearia, quę ternas perspicuè ostendit formas, pro ætatis diuersitate. Primò enim ortu foliola edit ophioglosso uel linguæ serpentinæ simillima, quæ confertim ab ipsa radice cum pediculis emergũt: deinde post adolescentiam carnosiora euadunt, asaroq; & magnitudine ferè & figura respondent, nisi quòd circuitus notetur obtusioribus angulis, ut plurimùm septenis uel nouenis, potissimùm etiam hyberno tempore: foliorũ item minor portio plana, frequentior uerò conspiciatur incurua ad cochlearis analogiã, ex qua & etymi ratio tam apud Germanos quàm Latinos profluxit, & Cotyledon dici meritò posset. Tandem altero ætatis anno folia illa hederacea, uel asaro cõformia, striantũ, gracilescuntq; paulatim, eo magis, quo altius à radice ad umbellam conscendunt, angulis interim quoque se manifestius prodentibus: idq; mensibus Martio, Aprili & Maio, quibus flores luxuriant albi; in quorum locum deinceps mense Iunio

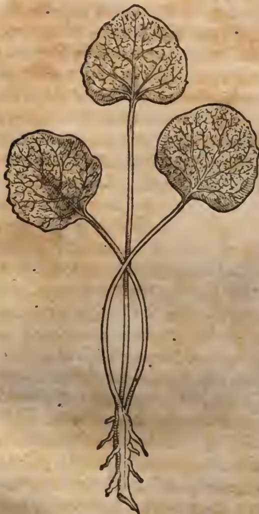
nio ſuccedit ſemen uberrimum, quod maturum in exiguis capſulis apparet obſcurè ſubrubrũ, exiguũ & planum. Radix huic eſt tenuis, albicans, recta, nõ longa. Guſtu herba deprehenditur calida in ſecundo gradu completo, aut potius tertio, ſiſymbrij'que cardamines acrimoniam attingit. Apud nos planta eſt domeſtica: apud Hollandos, Phryſios & cõfines ditiones maritimas ſylueſtris. Et quia à nullo planta hæc depingitur auctore, præterquàm eruditiſsimo Dodonæo, qui tamen in eius delineatione multum deliquit: uolui ego primus poſteritati exhibere genuinam effigiem.

Cochleariæ

Cochleariæ integræ forma.

Adoleſcentia & hyberna
cochleariæ folia.

Contendunt pleriq; hanc eſſe Telephiũ, quod portulacæ ſimilia folia habere iudicet: id quod à me negatur. licet quoque ad eius ſimilitudinẽ folia habeat, nequit tamen unica hæc conditio nobis inde creare telephium: alioqui cepea, crithinũ, tribulus terreſtris, tithymallus, helioſcopius etiam forẽt telephiũ, quum folia ſortiantur portulacæ, hoc eſt craſſa, lenta, carnoſa. At plures ſunt notę repugnantes. Primùm enim, Telephiũ habet folia cęrulea, id eſt obſcurè nigricantia: ut plũ

Cochleariã non eſſe Telephium.

bago Plinij, branca ursina, &c. cochlearia saturati est uiroris. Secundò, illius folia sunt plana, æqualia: huius ut plurimùm ad cochlearis formam incurua, cum exiguis angulis. Tertiò, cauliculi telephij altius surgunt, suntq; referti folijs plurimis: cochleariç pediculi à radice assurgunt plurimi, cum folijs singulis in unoquoq; pediculo. Quartò, nec caulem hęc habet portulacæ similē, hoc est pinguem & rotundum: sed pediculos solummodò introrsum angulosos, extrorsum rotundos. Quintò, illius flos quandoq; est albus, nonnunquam luteus: huius semper albus. Sextò, loci ratione diuersitas contingit. Telephium enim in cultis, & maximè inter uites nascitur: cochlearia uerò in Phrysiæ & Hollandię pratis & aggeribus mari finitimis, non uinetis. Septimò, facultatis gradu differentia liquet, quandoquidem illud exiccandi & detergendi uirtute præditum esse dicit Galenus, quemadmodū & Dioscorides, quū uitiligines curare scribat: sed non esse calidum insigniter, nisi in primo gradu. at cochlearia eundē occupat gradum, quem sisymbrium cardamine: acrimoniam enim insignem præbet gustui. Telephium itaq; & Cochleariam discrepare, asserendum.

Cochleariā & Britannicam diuersas esse plantas. Iam uerò, neq; esse Cochleariam eandem cum Plinij Britannica plantā, ut nonnullis placet, hinc præter cætera demónstratur, quòd non sit altera à Dioscoridis Britannica, quæ syluestris lapathi sortitur folia: sed nigriora, pilosiora, & gustu astringētia: cochlearia autem rotunda, uiridiora, asaro similia, læuia,

uia, minimè hirsuta, ut nec ullo modo astringentia, urinam etenim promouet: proinde etiam anginæ nullatenus conducit, uelut illa, ut Plinius uult. Britannica item habet caulem: cochlearia uerò multos pediculos cum singulis folijs ab una radice, quæ etiam hic ad spithami longitudinem tendit: illius, breuis est.

Sisymbrium Cardamine siue nasturtium aquaticum minus, nasturtium aquaticum maius, & nasturtium hortense hyemale.

Sisymbrium quibusdam Cardamina dictum, nasturtium est aquaticum minus, exiguis primo exortu folijs rotundis, quæ adolescendo paulatim gracilescunt, prolonganturq́; ramulis numerosis, in cacumine tantū comantibus, in quibus flosculi emergunt candicantes circa ueris initium. Id non modò in aquosis & riguis locis prouenit, sed in hortis quoque, & circa itinera: sapore admodum acri. Alterum nasturtium aquaticum, maius dictum, folia habet multo maiora, primò rotunda: quum uerò adoleuerint, erucæ modo dissecta, satiuo nasturtio sapore proxima. In locis riguis, & potissimùm circa fontium riuos discurrentes nascitur. Italis nuncupatur Sisembro aquaticò et Crescione, Gallis Cresson, Hispanis Berros et Agriois, Germanis Brunkressen et Vvasserkressen. Vtriusq; icones à Matthiolo exquisitè proponuntur. *Sisymbriū cardamina. Nasturtiū aquaticum minus. Nasturtiū aquaticum maius. Cresson. Vvasserkresse.*

Est & nasturtium dictum hybernum, maiori aquatico primùm simile: quo autem huius folia æ- *Nasturtiū hybernum.*

tatem consequuntur maturiorem, eo frequentius profundiusq́ laciniantur, maximè caulem uersus, irionis modo, antrorsum uerò cum quinq; angulis in circumferentia uariant. Caulis autem altius rectà excrescit angulosus, striatus, racemosus & flexilis, floribus in cacumine luteis, qui in Maio & Iunij initio florent: quibus pereuntibus, emergunt siliquæ oblongæ, rotundæ & erectæ, exiguum continentes semen. In hyeme nasturtij aquatici maioris effigiem refert: in acetarijs familiare. Dodonæus ψευδοβούνιον Dioscoridis esse arbitratur, nuncupatq́ Barbaream, uel herbam S. Barbaræ: Gallis herbe de sanct Barbe dicitur, nostratibus Vvynterkerss. Tres hæ nominatæ nasturtij species, in Scorbuti curatione sunt utilissimæ.

Pseudobunium. Herba S. Barbaræ.

DE QVARTANA.

QVÆ rara obseruatuq́ dignissima in febre Quartana animaduerterim, hæc ferè existunt. Ex ueterum medicorũ decretis, & posteriorum scriptis, sententiam adhuc inter nostri ordinis uiros præstantes hoc seculo perdurare constat, qua hanc febrem, ut longissimè, in duodecimũ extendi annum censent: secus autem, ipso artis usu, obseruatione sedula, & exemplorum indubitatorũ testimonio ostendam. Enimuero quendam agricolam nomine Henricum Hassen, in peninsula uulgo Steinsvuert dicta, supra Embricam ad Rhenum, Quartana triginta tribus laborasse annis, ex eaq́ interijsse intra annos nõ multos, tam

Auicen. lib. 3. fen. 1. tra. 2. cap. 61.

Triginta tribus annis durare potest quartana.

tam in uniuersa illa uicinia notum est, ut in dubium minime uocari debeat: hac occasione & in cœlibatu permansit. Febris quandoque dies aliquot, uel paucas hebdomadas intermittebat, ut lecto non affigeretur æger: ea tamen semper recurrebat. nam quę in morbis relinquũtur, recidiuas facere consueuerũt. Hippoc. li. 2. aphor. 12.

Comitem à Morual itidem Quartana triginta tribus exercuit annis. Porrò senex, aurei uelleris, Burgundis noti, insignibus donatus, post dies tres expirauit. Mortem uerò ex gaudij magnitudine, ob honorem quo affectus fuerat, subsequutã ferebatur.

Dominus de Role, œconomus (ni fallor) Cæsaris Maximiliani, eius nominis primi, ea febre annis circiter octodecim laborauit. ab ea autem integrum fermè restitutus annum, interijt. quod sibi prędictũ fuisse aiebat: mortem nimirum cõsequuturam, ubi desijsset febris. Cæterùm quem septimo anno Quartana enecarit, Nobilem noui: quemadmodũ & parochum, quinto anno ex ea mortuum. Quid enim uetat longioris durationis spacium? Perseuerante siquidem & melancholici humoris generatione, & praui uictus usu, necessariò eiusmodi requiritur effectus. Neque uerò ex materia semel tantum coaceruata talem gigni ægritudinis prolongationẽ sentio: nisi quotidie noua caussæ accessione locupletetur: quæ quo maior est, eo temporis prorogatio diuturnior. Quemadmodũ e diuerso, si quoque caussa minuatur, uincatur, tollaturque (quod pro eius paucitate in corporibus alioqui non tam malè affectis,

 nonnun-

nonnunquam post accessiones non frequentes fieri potest) quare in paucarum septimanarum spacio morbus hic omnino abigi nequibit? Exemplis id comprobarem facilè, si actionum mearum præco dici amarem. Quare nec ullius prærogatiuę momentum iactabundis Paracelsistis in eiusmodi curationibus relinquo.

Aet. lib. 5. cap. 82. Aetius præterea Hippocratem de hebdomadibus citat, asserens, eundem hominem Quartana bis non laborare, neque laborasse unquam: neque laboraturum, si semel euaserit. At, Deus bone, quoties ego obseruaui, eundem bis hanc febrem fuisse perpessum, plurium intercessione annorum? Documēto sit, præter obscuri nominis quàmplurimos, eximiæ & uirtutis & nobilitatis uir, FRANCISCVS À LOE, dominus in Vvissen: qui licet Quartanam in ætate iuuenili excoxisset, nihilominus circa annum ætatis suę quinquagesimum, ea denuò correptus, ultra sex laborauit mēses: sicuti tum ipse testabitur adhuc superstes, tum ego diligenter notaui, dum curationi interessem. Quid autem admirationis in hoc euentu? Non ego quidem inficior, difficiliorem esse Quartanæ repetitionē: propterea quòd eius caussa materialis ob sui substantiam crassam, uiscidam, fæculentam ac terrestrē, longa indigeat & tarda productione. Sed eam interim quur pronunciem impossibilem, nulla adducor ratione. Nam affectis malè uisceribus, facilè regenerari potest paulatim tātus materiæ delinquentis cumulus, quantus ad inducendam

Quartanā bis hominē corripere.

ducēdam quartanam desideratur. Vnica enim ægritudinis perpeſsio, atq; unica materiæ morbificæ absumptio, eiusdem mali reiterationem excludere nequit.

Quod item medicinam facientes, Quartanam occidere, si sexagenariæ uel grauioris ætatis hominem apprehendat, pro rato ferè habeant: non ita perpetuum est, quin oppositum me docuerit exemplorū frequentia tum in uiris tum in fœminis. ex quibus uno hoc reliquum numerum terminemus, quod nobilis apud nos matrona Herteueldia, ætatis longè plusquam sexagenariæ, in autumno anni quinquagesimi septimi supra sesquimillesimum, in Quartanam fuerit delapsa; quę & purgato & inūcto sępius corpore, cōualuit. Sequenti insuper æstate eadem in grauem incidit tertianam, cum quotidiana cōiunctam, (dixisset quis Hemitritęum) cui denuò meam feliciter pręstiti operam, propinata ex syrupo acido & aqua card. benedicti potione: uacuato corpore cū rhabarbari infuso, & electuario de succo rosarū: illinitis quoq; renibus, de quorum æstu impendiò querebatur, cum oleo rosaceo & aceto: tandem etiā capiti admoto oxyrhodino. In promptu autē ratio est. Siquidem interficere nequit Quartana, nisi deficiat uirtus ad materiam morbi abolendam sufficiens: quæ certè non omnino desiderabitur ex paucorum annorum acceſsione. Etenim deprehendimus quandoq; iuuenes unà cum Quartana commori, quinquagenarios uerò periculo liberari.

Quartanā senes non semper enecare.

Quid ita? Nisi quòd hi, licet prouectiores, nullum tamen ex ætate sentiant uirium detrimentum: illi, quamuis iuniores, facultate uitali, ad copiosæ materiæ concoctionem requisita, destituantur. Senium enim certi anni proprietati semper asignari nequit.

In hoc præterea tractatu minimè oportuit prætermitti historiam raram, et quidem memorabilem, explicatuq́ dignam. Virginem uidi, quæ ob molem corporis gyganteam per diuersarum regionum ciuitates circuibat, se uelut monstrosi hominis idolum seorsim in conductis ædibus uisendam ostentans omnibus qui stipem numerarent, ex cuius collectione hæc cum matre uictũ quæritabat. Ad hanc ego quoq; ingressus, diligenti inquisitione singula percunctor: doceorq́, ex matris & grandisimæ filiæ responso, eam ex staturæ breuis parente utroq; natam, nec ullum in auita progenie fuisse uisum qui communem aliorum hominum altitudinem superaret. eamq́ uirginem à sui ortus initio, ad annum duodecimum paruæ staturæ uulgaris fuisse: sed eodem tempore quartana correptam. qua cum mensibus aliquot luctata fuerat, ea prorsus remittẽte, cœpit in eam excrescere molem, cunctis membris ęqua dimensione in magnitudine debita respondentibus, ut nihil à iusta proportione appareret alienũ. Annum, ni memoria fallar, agebat uicesimum quintum, quum eam inspicerem, quo nõdum menstruæ fluxionis senserat euacuationem. Illum etenim sanguinem excrementicium in nutritionem, & tantæ molis

Virgo Gygantea ex Quartana reddita.

molis conſeruationem requirebat natura. Bona interim fruebatur ualetudine, forma non uenuſta, colore ſubobſcuro, ingenio ſimplici & ſtupido, ac toto corpore torpido. Virtus ſiquidem animalis ab initio huic corpori à Deo infuſa, in ea quæ uulgaris hominis amplitudini debetur, proportione: poſtea in uaſti corporis mole diſperſa, æquali potentia ſui operis robur nequiuit oſtendere, quemadmodum in corpore mediocri.

Maior in exiguo regnat nam corpore uirtus:

ueluti etiam Homerus ſuum Aiacem, Virgilius Æneam deſcribunt, figura paruos, artificio ingenioſos, quum omnes illis dotes tam corporis quàm animi tribuere ſtatuiſſent. Virtus enim (ut philoſophi loquũtur) coacta ſeu unita, fortior eſt ſeipſa diſperſa. Quæ uero huius miraculi fuerit naturalis cauſa, etſi paulò à ſpeculationis termino remotior, à nobis tamen ea adfertur: quòd Quartanæ febres non præcipitem, ſed prolixam ſui ſortiantur generationem. Argumento eſt tarda reſolutio. quę enim difficulter aboleбuntur, facili priuantur ortus progreſſu: inter ortum & interitum eſt relatio. Videmus enim quartanarios, cõſumpta affectus ſui minera ſemel, nec citò nec promptè in eundem morbum relabi. Lenta enim & copioſa eius materia longum coaceruationi tempus requirit. Vnde etiã illud à priſcis medicis quaſi per manus traditum axioma: Qui ſemel Quartanam uicerit, hic tota deinde uita ab ea immunis erit. Eo poſito fundamento, fœminam

f hanc

hanc dico interuallo longo congeſsiſſe quartanam, cuius generatio incremẽti ſuſtulit impedimentum. A natiuitate enim hæc increuiſſet cõtinuò: ſed uetabat humor ille melancholicus, quo abſumpto, naturæ inſtitutũ primogenias uires extendebat in corpus iam mundatum ac purum, quum ſanguinis alimentum optimum à fæce melancholica ſegregatũ tutò attrahere poſſet. Exemplum præbent arbores. Eæ enim tabeſcunt, ſi uitioſo humore ſurculus aliquis corrumpatur: parte uerò amputata, uigorẽ denuò expandit ſtirps. Ita etiam corpus noſtrum tabidum abſumpta ἀσοφίας malitia, auarè admodũ haurit, imò deglutit alimentum, quo citius perpeſſum damnũ reſtauret. Vnde à conualeſcentia quartanarios multa deuorare, quaſi exatiari poſſent nunquam, cernimus: ita ut recidiuã inducat ſæpenumero ingluuies nimia. Natura autem in hac fœmina externo cibo cõuenientius habebat nutrimentum, ſanguinem ſcilicet menſtruum, quem alioqui anno circiter duodecimo expurgari oportuit, quo magis apparere incipiebat moles iſta gigantea: at eum iam ſibi ad caſtigandam ἀσοφίαν reſeruauit. Et quia corpora diu extenuata non affatim reficere oportet, natura paulatim retinendis menſibus in nutritionis uſum aſſueuit: ideoq; ob alimenti copiam, id corpus in tam ſtupendam ſtatuam excreuit. Nam quum eiuſmodi fluxus ordinatus ſemel deriuat̃, uix poſtea ſuppletur. Etenim quum quartanarij ferè omnes, ubi conualuêre, magis increſcere comperiantur, ni-

si ætas aut relicta symptomata impediant: tum sanè hæc fœmina eiusmodi naturæ motioni magis exponebatur, ex alimēti largioris accessione: & quòd auctrix illa uirtus cōsopita ad tempus, postea ualidius suas exerceret actiones; sicut ignis paululum oppressus, liberior mox uehementiori insultu se prodit. Et quid mirum, in adolescētia, circa legitimum tempus eruptionis menstruorū? Materia & forma sufficiente, quid tantæ molis fabricam remorabitur? Videmus enim corpora nō semper eàdem increscere & proportione, & tenore. Siquidem pleraq; primò proceritatem acquirūt, postea uerò crassitiem, & econtrà. Quum autem natura proceritati in primis sæpenumero incumbat: postea nutritionis subsidio destituta, relinquit corpus improportionatū, debile, & quandoq; ridiculum. Tale se uidisse narrat Iulius Cæsar Scalig. Mediolani, in publico nosocomio, post uictoriam sub Ludouico rege ad Laudempompeiam habitam. Iuuenis etenim erat tantæ proceritatis, ut stare nequiret: itaque iacebat, duosque lectos simul iunctos explebat: nam ad crassitiē & robur alimentum desiderabatur, deeratq;.

¶ Subiungam hic nonnihil de pernicioso telæ araneę usu, in huius febris curatione: nec uideo quonam distinctionis consensu imitari debeamus Guilielmum Vatignanam, quòd Rhasis testimonio ad Quartanæ profligationem prædicet telam araneæ, si cum uino potui exhibeatur hora unica ante consuetum

Tela aranea noxia assumptio in Quartana.

suetum paroxysmi insultũ: quoniam eius usum nec grauioris noxæ periculo uacare, nec effectus suæ cõmendationi pares edere, experimento deprehendi.

Enimuerò anno millesimo quingentesimo quinquagesimonono, muliercula quædam Hambachi in ducatu Iuliacensi, quum ex temeraria alicuius persuasione hoc remedium improuidè aduersus Quartanæ uiolentiam usurparet, in horrenda uenenositatis symptomata incidit: ad quam accersitus, præter alia medicamẽta electam propinaui theriacam, qua postea sanitatis amissæ iacturam recuperauit. Deinde ne uel minimum huic errori patrociniũ suggerere potest Dioscoridis auctoritas: quia in eius contextu duo subijcienda considerationi ueniunt. Vnũ est, quòd araneũ quidem quartanæ circuitibus mederi tradat, sed extrinsecus saltẽ lacerto appensum, nõ autem per interiora assumptum: alterum, quòd solita quadam scribendi proprietate, nullã uel ipsemet tribuat ueritatis fidem ijs rebus, quas citra ulteriorem censuræ suæ interpositionem affirmat sub personæ tertiæ prolatione: uti apparet euidenter in cap. dè Basilisco, othonna, lapide Thracio, smilace aspera, trifolio, & id genus reliquis. Telam adhæc araneæ albam in corio ligatam, & collo uel super adiutorium appensam, quartanarios curare, scribit præter alios insignis medicus Petrus Bayrus in sua praxi, distinct. 20. cap. 6. Alij secus persuasi, curationem nimis superstitiosam contra Quartanę pertinaciam ex aranea usurpant, nucis nimirum putaminibus,

Lib. 2, cap. 55.

minibus, exempti nuclei loco araneam uiuam includunt, eaq; colligata suspendunt in collo, ac dies nouem relinquunt: inde in ignem conijciunt cum horum uerborum additione, In nomine patris & filij & spiritus sancti. Cæterùm à primo inchoatę huius curationis die oportet Orationem Dominicam, & Angelicam salutationē certo recitare numero quotidie: ut primò nouies, secūdò octies, tertiò septies repetantur, imminuendo usq; ad nonum diem, quo semel eæ referentur. Qui se hac incredulitatis ratione liberatum fuisse, ac alijs deinceps quasi per manus tradidisse artem assereret, hominē leuem noui. Credulitatem, siue incredulitatem si lubet appellare id, perinde est: multum sæpe possunt, dum certissima persuasione se mutuò inducunt, ut hanc curationis formam iuuare, firmissimè confidant, usurpentq; homines cōscientiæ nullius religione ducti, auxilium undiquaq; accipientes, siue à dæmone, siue à Deo, modò subleuentur, flocci reliqua faciunt.

Quartanæ ex aranea curatio superstitiosa.

Hoc incredulum genus hominum transuersum agi, & in reprobam labi mentem, ac consequi frequēter opem requisitā, Deus quandoq; permittit: mulcta tamen seueriori olim redimendam, nisi resipiscant maturè.

Obseruamus alios quoque nonnunquam successus in diuturno hoc malo, maximè si desiderio singulari quid appetatur: quod tamē non ita perpetuū est, quin pro morbi uel excrescentis uel declinantis tempore, siue pro corporū ratione, aut uirium mo-

do id uel iuuare plerunq;, uel sæpe etiam opprimere experiamur. Enimuero qui halecibus semitostis uiginti & uno, simul ante Quartanæ accessionē in uniuersali morbi declinatione, uoratis liberaretur, intercedente tamen grauissimi paroxysmi insultu, mihi intus & in cute notus est. Erat autem hic natura impendio uorax, alioqui saburram hanc non tam illæsè concoxisset, exonerassetq;. quare & alius imbecillior ea oppressus, facile interijsset.

Sunt qui arcano hoc antidoto tenaces Quartanę uires se infringere gloriantur:

℞. Olei uitrioli ritè apparati guttas septem,
syr. è cicorio ℥.1.
aquæ absinthij ℥ ij.s. misce pro haustu.

Quæ autem linimenta spinæ in Quartana ante accessionem feliciter applicātur calidè, eiusmodi sunt:

℞. Ol. laurini ℥ 1.s.
succi rutæ ℥ 1.
uini sublimati opt. ℥ ij.

misceantur diligenter in uitro apto, quod cineribus imponetur primùm tepidis: calor uerò fotu paulatim lento augebitur, donec coctione linimenti consistentia appareat.

Item, ℞. Olei oliuarum
uini generosi an. ℔.1.
rutæ m.1.
uermium fluuiatil. ℔ s.

ebuliant, donec crassescat ut oleum.

Item, ℞. Saluiæ

rutæ,

rutæ,
absinthij,
rorismar. an. m. s.
mastiches
olibani an. ʒ. i.
in uini maluatici & olei oliuarum an. cyatho coquãtur, donec liquor cõsumatur: hinc ualida fiat expressio. Vsurpari quoque hic potest oleum de scorpionibus.

Oseruationes has, enarratione nõ inutili, de quartanario Reuerendissimo episcopo Coloniensi, D. Antonio ex Comitibus à Schovuuẽburch, finiam.

Hic cõstitutione corporis sanguinea circiter annos natus quadraginta, ex alia febre in quartanã incidit, in autumno anni millesimi quingẽtesimi quinquagesimi septimi. A' qua ubi circiter uernum tempus nõnihil respirasset, huic neutra adhuc ualetudine freto, se insinuat Ambrosius ille magirus, annuis mendaciũ libellorum, uel si mauis Prognosticorum plaustris notus nimis: qui eum quidẽ grauiter laboraturum prædixit, euasurũ tamen, si à medicamẽtorum usu caueret. Interim uenã ille pertundi iubet, balneumq́ꝫ prescribit. Confisus hic prognostico, opem medicã tamdiu respuit, donec à capite & finitimis partib. primùm circa sinistram scapulam decũberet humoris copia: qui neglectus, lento defluxu musculos uentris sinistros intersecuit: ubi excitata phlegmone, pus genitũ copiosum putidissimumq́ꝫ, continuas partes decubitu sedulo uitiauit, tandemque *Quartanarius episcopus Coloniensis.* *Abscessus inter uentris musculos.*

que ad læuum perinæi latus resedit, cum tumore: qui à chirurgo sectus, ingentem fœdidissimi puris quantitatē reddidit. hoc tamē posteā nō nisi uentre compresso fluxit: quare uiribus indies magis ac magis flaccescentibus, post septimanas tres, de uentris inferioris incisione, ex cuius sinu pus defluere existimabatur, ab ijs seriò agitatur qui curationi intererāt: rogaturq́ Princeps noster clemētissimus, Dux Cliuiæ, Iuliæ, &c. ægrotum inuisens, ut eundem in sectionis cōsensum induceret: eo etenim modo prōptius liberiusq́ sine expresſione pus fluxurum sperabant. Se, quid hac in re proficuum esset, non satis intelligere, respondit Princeps: at se missurum eò suum medicum, medicinæ & chirurgiæ peritum: cui si incisio probaretur, se quoq́ calculum addere. Proinde eò ablegatus, uulnere conspecto, corpus emaciatū, uiresq́ impēdiò prostratas, cum pulsu debili, ac de hora in horam magis inclinante, comperi. Quare nihil spei in sectione ponēdum esse, sed extrema imminere iudicaui. Hora matutina, mortē proximam significauit pulsus interceptus: contra impudentes Fedronis Paracelsistæ calumnias, qui pulsus animaduersionem ridet in mendaci famosoque suo libello Germanico. Paulo pòst hic in Domino obdormijt: cui ex immēsa sua bonitate locum in iustorum resurrectione largiatur Deus. Vētre circa umbilicum inciso, tanta putidissimi puris copia effluxit, ut ex uentris pleni cauo id exūdare iam crederent, qui antea in ea opinione fuerant. At

sectionem

ſectionem proſequuti,inter muſculos trãſuerſos & obliquos,uti dictum eſt,cloacam deprehendimus. In ſiniſtro autem latere cor erat flaccidius, ex graui & continuò exhalante ferienteq; uapore putido: atro adhęc ſanguine nigricabant uenę cor cingẽtes. In ueſicę collo coctum deliteſcebat pus album:quare nec urinam continere potuit aliquandiu,quod ad calculi læſionem referabatur: ſed aliunde id côntractum apparuit. In uentriculo quiddam inſtar humoris bilioſi innatabat. Reliqua uiſcera,uti & uniuerſi corporis partes,uidebantur illæſa.

DE VARIIS PESTILENTIUM

defluxionum generibus,quæ Anno 1564.& 1565.apparuêre in quibuſdam Germaniæ inferioris locis.

QVÒD cœleſtis influxionis uariatio corpora humana imbuat diſpoſitione ad diffi-cillimum morborũ iugum ſubeundum, manifeſtè quidem elici poteſt ex unico illo Hippocratis aphoriſmo, quo indicat, Mutationes temporũ párere potiſsimùm ægritudines. At longè tamẽ manifeſtius id ipſum demõſtratur præcedentium annorũ conſideratione,qui propter multæ humiditatis prædominium triſtiſsimas uniuerſalis mortalitatis clades nobis crearunt. Etenim præter frequentes puerperarũ abortus, pręter lumbricorum infeſtantiũ cruciatus, præter arthritides & uitiatas articulorum motiones,apparuêre uariolæ ac morbilli,quos tanquam præcurſores ſequeba- *Lib.3.Aphor.1.*

tur Epidemica lues incredibili grassationis sæuitia, adeò ut agros depasceret, oppida exhauriret, amplissimas etiam depopularetur ciuitates: ueluti satis superq; attestatur in Thracia Constantinopolis, in Ægypto Alexandria, in Gallijs Lugdunum, Londinum in Anglia, in Germania Dantiscum, Augusta, Vienna, Colonia, totusq; superior Rheni tractus, Basileam usque: quæ loca omnia exitiali sua contagione crudelissimè deuastauit. In his uerò nostris ditionibus inferiori Rheno propinquis, pestis quidē mitior erat: sed interea graui morborum penitùs pestilentium obsessione conflictabamur, qui maximè ex fluxionum causis dependebant: eo quòd externa humiditas tum cognatæ lubricitatis respectu facilē motionis procliuitatem sortiretur, tum putrefactionis ansa uenenositatem acquisiuisset. Anno enim à Christi natiuitate MDLXIIII, inuasêre hyeme colli tumores externi, glandulosi, pituitosi, discriminis expertes: quibus postea incipiente uere successerūt, & per potissimam æstatis partem extendebantur, anginæ crebræ, periculosæ, & uelocis terminationis: quæ præterquam quòd malignitatis suæ contagione crudelissimis pestilentiæ insultibus penitùs adæquarentur, tam etiam breui perdurationis decursu interficiebant, ut nonnullas deprehendere liceret saltem ephemeras, aliquas triduas, uel quatriduas, pauciores septenarias: at cæterę octidui periodum excedentes, plerunque medelam receperunt.

Anginæ pestilentes.

Oboriebātur primùm cū febre & uomitu, ac potissimùm

tissimum ex causarũ προκαταρκτικῶν occasione, utpote nouilunio, exercitio corporis uehementiori, deambulatione per solis feruorem, alijsq; exæstuationum focis: deinde momẽtanea accessione superuenit linguæ tumor, loquela adimebatur ex obturatione laryngis: ipse etiam œsophagus arctissimè occludebatur, ut ne uix quidem potũ admitteret, multò certè minus cibi solidioris deglutitionẽ. quorũ symptomatum confluxus ægros necabat strangulatu: quo nullum mortis genus existit aut atrocius, aut calamitosius. Interea uerò, præter paucissimorum erysipelatum apparitionem, nullus in colli ambitu conspiciebatur tumor: sed intrinsecus consi debat ferè semper uirulenti humoris defluxus, qui plerunq; excitabat phrenitidem, facta exhalationũ cum cerebro communicatione. Sæpenumero etiam relicta priori in faucibus statione, ad latera sub cutem costas tegentem destillabat, unde lethalis Cynanches solutionem Pleuritis non minus mortifera consequebatur. Rarò autem ad pulmones transferebatur materia, quæ Peripneumoniam non minus tutam mox excitabat. Interdum quoque thorace relicto, ad spinam dorsalem conuertebatur, eiusq; dolorem gignebat intolerabilem, præsertim etiam in mulieribus menstruum effluuium patientibus (quod peculiariter notandum succurrit) quò difficili symptomate propè liberabatur nemo, moriebãtur plerique omnes. Tam malitiosum erat tenuissimi humoris uirus, ex cuius uehementia & cõtagione

Pleuritis pestilens.

Peripneumonia pestilens.

ne ob uenæ magnæ uiciniã sanguis uitiatus, ad proximas uteri uenas fluxioni menstruæ assuetas deflu xit, erupitq́; : unde & grauior in corpore ueneni facta commotio, & spirituum euacuatio. Obseruabatur præterea in pestilenti hac cynanche, pueros, quorum tamen ætas maximè huius ægritudinis erat particeps, prouectioribus minus periclitari. atque eos propè citius reliquis euasisse, qui decubitũ in lecto negligebant: idcirco, quòd horum reluctatio fortasſis minus cõcepti ueneni, uel (si uoles) naturæ robustas uires argueret; aliorum autem obsequium, denotaret impotentiam ex ueneno seuerius eam ætatem infestante. Quantum curatiuæ methodi rationem spectat, uniuersalis corporis euacuationes, quæ præstantur aut pharmaci purgantis assumptione, aut phlebotomiæ usurpatione, plus læsionis quàm emolumẽti inferebant: nisi quòd in principio cucurbitulas sine scarificatione humeris collo proximis in teneriori ætate affixas iuuisse, & in alijs sanguinis è linguæ uenulis extractionem quandoq́; profuisse, conscius sim: adeò ut in hac angina Hippocratis præceptum fuerit repudiandum, lib. de Locis in homine, cuius hæc sunt uerba: Angina affectis, à uenis quæ in brachijs sunt, sanguinem detrahes: & simul aluum infernè subduces, quò id quod morbum committit, detrahatur. Qua re exactius considerata, curationem instituebam, partim corroborando partes inferiores aduersus fluxionum iniurias, partim ueneni pestilentis uim infringendo: hinc

hinc & localium remediorũ applicatione dißipando quandoq; idipſum, quod immediate cauſæ coniunctæ præſentiam fouebat. Vbi tamen cautione ſumma opus eſt: alioqui hæc medicationis pars hic prætermittẽda. Nam facile ex localium dißipantiũ uel digerentiũ potentia, hic humor ſua tenuitate ad alia decliuia uergebat loca, ut dictum eſt: ubi periculum conſequebatur quoq;, licet ſerius aliquando.

Porro nec hoc quidem ſilentio prætereundum eſt, quod dum tantopere ſæuirent & in alijs locis peſtilentiæ, & in his noſtris anginæ Epidemię: frequẽtißime hyeme pręcedenti, noctu potißimum, apparuiſſent, aut celeri eiaculatione, aut conſtanti permãſione, horrendi & uarij in aere fulgores & typhodes: qui licet durante per totam æſtatem lue nondũ prorſus deſijſſent, euanuerunt tamen circa aduentũ hybernæ conſtitutionis: quæ tam ſeuero extremi algoris dominio nos tandem oppreßit & deuaſtauit per integrum duorum menſium, eoq; amplius, ſpacium, ut ab hominum memoria hyems nulla extitiſſe aſperior cenſeatur. Quamuis autem ex hoc inauditæ frigiditatis ambitu aer infectus peſtilensq; uinceret, & peſtis peruagatio mire remitteret: paſſim tamen ægritudinis prioris uice alia populariter cœpit graſſari: quemadmodum ſuperiori quoq; anno, alioqui prorſus inſolita, fereq; a priſcæ medicinæ ſcriptoribus incognita: quæ quum & ex humorum ad thoracem, eiuſq; latera defluxione dependeret, & maligna ſua infectione plurimos mortales

corriperet,trucidaretq́ꝫ, sortietur à me Pestilentis
Pleuritis pestilentialis. pleuritidis appellationem. Etenim ut plures eius erant differentiæ, ita multiplicium symptomatum comitatu cingebantur. Siquidem in hoc conueniebant, quòd cuncti ægrotantes primùm infestarentur febri continua, ac pessimi moris: persentirent pungitiuum lateris dolorem, deniqꝫ summa excruciarentur anhelitus difficultate, & crebra respirationis repetitione: uerùm & ratione expuitionis uarię, et facili partis affectę permutatione diuersitas cõtingebat. Nam statim ab accessionis principio dolor percipiebatur fixus, & certæ tantum inhęrens sedi: qui deinceps uaga ac inconstanti motione serpetat per uniuersum thoracis circuitum, præcipuè post unam alteramúe ἀνωδύνου medicamenti applicationem. atqꝫ postea celeri nihilominus transitionis impulsu conuertebatur ad pulmones: quibus ab impetuoso humorum affluxu inundatis, sputa prodibant sanguinolenta, mixta, diuersoq́ꝫ colore aliquãdo tincta. quæ quanto maiori excretionis aut promptitudine, aut abundantia reijcerentur, tanto grauior nobis minitabatur de amissæ ualetudinis recuperatione diffidentia: propterea quòd hos ferè in sexti diei fine obijsse notatum sit, antequam ad septimi iudicationem peruenirent. Alij autem reperiebantur hæmoptoicæ passionis expertes, qui ubi nonum excessissent, ferè ancipiti periculi euentu liberabantur: nisi malum reuocaretur fortè recidiuę uicissitudine, qua plurimi interiêre ante tertiæ septi-

manæ

manæ terminū. Quinetiam, præter cætera accidentia, aliqui delirio tentabantur: nonnulli alui profluuio, quorum utrunque & Hippocratis testimonio & continuæ experientiæ documento, certa desperationis præsagia confirmant. Et cōtagiosi quidem huius morbi historiam, ut à nemine antiquorū descriptam comperio: sic à recentioribus, quod sciam, ne uel mentionem eius factam animaduerto, unico excepto illo Guidone de Cauliaco, qui ad perpetuam posteritatis memoriam (in cap. 5. doct. 2. tract. 2 suæ Chirurgiæ) similem Epidemicam luem recenset, quæ anno Domini nostri millesimo trecentesimo quadragesimooctauo extremā mortalitatis calamitatem toti fermè mundo inuexit, partim cum febri continua & sputo sanguinis, partim cum anthracibus uel axillarum uel inguinum. Excitati auctoris cautione deinceps Valescus de Taranta peruenit in obscuram raræ istius ægritudinis cognitionē, sicuti attestatur ipsius appendix tractationi Pleuritidis subnexa. Verùm, quia nullibi compendiosa medendi ratio traditur, existimabo me operæ præstiturum precium, si in testamentum sempiternę recordationis, usumq; reipublicæ, paucis declarauero curationis nostræ modum, qui uarietatis respectu prorsus meretur obseruationis industriam.

Nam quum in Pleuritide pręcipuū & euacuandi & deriuandi materiam morbificam instrumentum suggerat uenæ sectio, hanc tamen ualde noxiam extitisse deprehēsum est (uel ob uenenosi humoris agitationem Curatio.

tationem motionemq́ꝫ grauiorem, qua ſpiritus & ſanguis uenenoſitatis promptius redduntur partici pes) cumprimis in ea ſpecie quæ cum αἱμοπτύσει coniungebatur: quoniam ob humorum ad thoracē retractionem, ſanguinis expuitionem impedire cogitur, cuius retentio maioris inflammationis anſam contribuit neceſſariò. Vt uel hoc nomine prudenter & circūſpectè Hippocrates inter phlebotomiæ obſtacula enumeraſſe mihi uideatur lateris dolorē, tum ſanguinis ſputum, hoc contextus ordine: Conuenit quibuſdam ſanguinem detrahere tempeſtiuè in talibus: in aliis autem, ueluti in his non conuenit. Impedimentum in ſpuentibus cruenta, tempus anni, pleuritis, bilis. Qua differentiæ conſideratione propoſita, fœlicē expertus ſum ſucceſſum, phlebotomiam his quidem interdicendo, paucis uerò ſuadendo. Ad hæc, Practici noſtri omnes paſsim inculcant, ad expectorationis facilitatē, utpote potiſſimam intentionē, nil eſſe conducibilius rerum dulcium, pectus lenientium, materiam apparantiū, ſputumq́ꝫ promouentium & facile reddentium, lambitione: quæ tamē inſtituto noſtro nequaquam inſeruire poterat, ob putredinis febrilis & ueneni peſtilentis augmentationē: quorum malignitati ſtudio maiori reſiſtendū erat, quàm ipſius Pleuritidis uiolentiæ. Itaque contra communis Canonis obſeruationem, conſului rerum acidarum exhibitionem: ut ſyrupi è ſucco acetoſę, & de acetoſitate citri, cum aqua cardui benedicti & ſcabioſę, & ſimilium. Deinde

Lib. 6. sect. 3. particula ultima.

inde præscripsi potiones pectorales, ex medicamentorum amarorum admixtione confectas: ueluti cardui benedicti, scabiosæ, scordij, melissæ, cicorij, oxyos Plinij, acetosæ, & eiusdem generis pluriũ. quæ non solum materiam pulmonibus impactam eductioni preparãt, uerùm etiam pestilenti symptomaticæ febris essentiæ aduersantur. A' decoctione expressa additur saccharum purum cum aceto modico, & post leuem feruorem denuò per cribrũ setaceum traijcitur. Ab ijs, quibus potenter aluus deijcitur, abstinendum, tam ob cõcepti ueneni exagitationem, quàm uirium deiectionẽ. Conferunt autem uel clysteres, uel rhabarbarum infusum in aquis prædictis, si liquori expresso syrupus rosatus solutiuus admisceatur. Conferunt & pillulæ communes, quas pestilentiales dicunt. Antidoti hic non inutilis forma hæc esto.

℞ Theriacæ elect. ℥.I.
boli armeni ueri, cum aqua card. bened. aliquoties loti, ʒ.ij.
specierum diamarg. frigid. ℈ iiij.
sem. citri
scordij
scabiosæ an. ʒ.I.

Rasuræ monocer. ℈.I. cum syr. de succo acetosæ: fiat conditum, cum dictis uel aquis uel potionibus usurpandum. Celebratur antidotum quoque in eiusmodi morbis pestilentibus non inidoneum, Canonici cuiusdam Lotharingi, qui contra pestis sæui

tiam, eo usuram haud uulgarem fecit apud Principes & Ciuitatum respublicas insignes: quanquam fucum interim subiunxerit, dum uarijs uarię formulæ præscriptum, uelut semper unicum, nec alijs unquam cõmunicandum, multo auro diuendit. Quæ autem à potentissimo Principe, honorario certè liberali redempta est, sic habet:

℞. Specierum læticiæ Gal.
terræ sigillatæ an. ʒ. i.
boli armeni præpar. ℥. s.
theriacæ Andromachi ʒ. iij.
Conseruæ rosarum
borrag.
buglos s. an. ℥. i.
Syrupi uiolarum quant. suffic. fiat electuariũ.
Victus hic, qui in peste, conuenit.

Anno 1565, mens. Ianuar.

DE CURATIONE FEBRIS MAlignæ, in qua de pulsus intermittentis præsagio disputatur.

RVTGERVS à Randvuick nobilis, ætate plus quàm quinquagenarius, temperamento biliosus, incidit in febrem summę malignitatis: quam statim ab inuasionis principio comitabatur continuus uomitus materię biliosæ, uehemẽs linguæ ariditas, sitis, inquietudo, intolerabilis æstus uentriculi, cum frequenti eructationum

tionũ repetitione, quæ per interualla gulæ communicabat angustias, & coarctationem difficillimam, nõ secus quàm si integri oui interpositione meatus fuisset obstructus: adeò ut æger ob causæ morbificæ ignorationẽ, uereretur inopinatæ suffocationis periculum. Pulsatio arteriarum deprehendebatur ualde & inæqualis, & inordinata, usque ad septimũ diem, quo percipi cœpit Intermittens; cui quadam motionis uicissitudine caprizans succedebat. Sed hic nõdum arripui desperationis ansam, licet haudquaquam me lateret Galeni de hoc signo iudicium prorsus formidabile.

Ad medelam huic affectioni præstandam accitus, neglecta sanguinis detractione, quam hoc anno in quibuscunqꝫ malignis & pestilentibus morbis etiã circa Rheni tractum crudeliter grassantibus periculosam compereram: ilicò exhiberi iubebam antidotum cum aqua card. bened. tum in malis contagiosis familiarem, cuius descriptio talis est:

Antidotũ contra pestem.

℞ Theriacæ electæ ℥.iij.
rad. tormentillæ
baccarum iuniperi
sem. card. bened. an. ʒ.1.s.
boli arm. præp. ℥.s.
diamarg. frigid. ℈ ij.
sem. acetosæ
citri
rasuræ eboris an. ʒ.1.
syrupi de acetosit. citri q. s. Fiat conditum:

unde prouocato abundè sudore meliusculè habuit.

Tertia die, qua primùm accessi ad morbum, penitùs ocularis inspectionis fide considerandum: atque tum obseruata maxima humorum putredine, & apparentibus incendij adustionisque grauioris indicijs, ordinaui decoctũ ex hordeo, card. benedicto & scabiosa confectum, admixto saccharo & aceto in formã syrupi acidi, quo assiduè utebatur: quãdoque haustum ex stillaticia card. benedicti, & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptissana subacida, auenato in aqua cum pauxillo aceti præparato, ac tandem iusculo pulli gallinacei simplici, in quo uitellus oui erat dissolutus: assumpsit quoque succum mali Punici.

Quinta die contecto diligenter corpore, exhibitáque aqua hordeacea dulcorata, copiosissimè proflu xit sudor: qui mirè ægrotantem subleuabat anxietatis continuæ molestijs. Sexta, per secessum prodibant excrementa penitùs biliosa, cum fœtore magno, adeò ut natura materiæ peccantis diminutionem paulatim moliri iam uiderẽt: sed impedita fuit ab insultu noctis subsequentis, qua symptomatum omnium concursus ingruebat tanta & uehementia & celeritate, ut æger condito ultimæ uoluntatis testamento, migrationis è uita momento intenderet.

Septima rediens manè, in acerbo consanguineorum astantiúmque luctu, citra ullam dilationem digitis carpo admotis pulsum percipio, intermittentem tertia quaque pulsatione, qui primo quidem contactu terrorem incutit; at examinatis interea cæterorum

rum accidentiũ præsagijs, indeq; certa conualescentiæ spe data, quicquid discriminis portendebat uariata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimam naturæ cum ui morbi concertationem. Neque profectò coniecturam meam euentus rei fefellit: quoniam reliquo diei decursu expultrix facultas occupabatur planè in exonerando stomacho à noxia materiæ adustæ multitudine: animaduersione habita primò ad uirtutis corroborationẽ, odoratui mala arancia, aquã rosaceã & acetũ rosaceũ obtuli: deinde ad iuuandum naturæ conatũ in ciendo uomitu, exhibui aquam tepidam cum oleo communi, & aranciorum succo mixtam. Inde serosa quidem recremẽta nonnulla remanarunt. sed quum minera mali nondum attingeretur satis ab imbecilliori hoc medicamento, aut eius tenacissima malignitas infringeretꝰ: sequenti die (qui octauus numerabatur) deliberato animo, & pulsus intermissione quãuis perseuerante, ministraui potionem purgantem sequenti modo confectam.

℞. Rhabarb. el. pul. senæ laxatiui, an. ʒ 1. s. Infundantur seorsum in aquæ endiuiæ ℥ iiij. s. horis decem. post fortem expressionẽ colaturæ, admisce syr. ros. solut. ℥ 1. misce.

Et quia mentio incidit pulueris senæ solutiui, cuius usum in hac inferiori Germania ego primus introduxi, eius descriptionẽ lubenti communicatione obiter subiungã: ut quibus uisum fuerit, in suis prę parent pharmacopolijs.

℞. Fol. senæ purgatæ

tartari albi an. ℥. i.

sem. anisi

gariophyllorum

cinnamomi

galangæ an. ʒ. i.

diagridij ʒ. ij. Comminuantur minutissimè in puluerem, secundum artis legem; cuius dosis est ʒ ij. in substantia: & ℥. ß. in infusione.

Ex suprascripti pharmaci assumptione sexies æger per aluũ excreuit flaua, biliosa, adusta, fœtida, cũ sedatione omnium symptomatum: ut etiam testaretur sensibili perceptione, sese liberari ab ingẽti pondere incensi glomeris, per intestinorum longitudinem à uentriculo delabentis. Postea roboraui intrinsecus conseruæ rosaceæ exhibitione, foris uerò illinitione olei rosacei immaturi. Conualuit probè nobilis hic & optimus uir, post uniuersalem corporis euacuationem: saltem pulsus intermittens perdurabat adhuc in nonum usq; diem, quo commutabatur in paruum, rarum, tardum, qui necessariò debilitatem sequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis colluctatione natam. Proinde manifestissimè apparet, hanc prædicendi cautionem à Medicis esse obseruandam, ne animo penitus perculso & commoto de ualetudinis recuperatione confestim diffidant, si quãdo eiusmodi pulsus sensui occurrat, cum causę quidem morbificæ magnitudinem, & ancipitem oppugnantis naturę luctam denotet, nõ tamen

mortis

mortis propinquitatem, nisi plurium lethalium signorum tanquam τεκμηρίων accessione confirmetur artificiosa coniectura. Etenim prius quam ullum ab ore procedat præsagium, duo in considerationem ueniunt: naturæ robur, & uis morbi. Quia tum demum animal interitus perceptionem subit, quando illud succumbit, hæc uero uictoriæ insignia ostētat. Verbi gratia: Statuamus ægritudinis causam aut parem esse naturæ, aut imparem. Par si fuerit, non apparebit conuersio uel ad salutem, uel mortem: quia mutationis omnis proprietas consistit in unius prædominio. Si igitur impar, tum aut morbus uincet, aut natura. Si natura, euadit æger; sin minus, morietur. Mortem enim inuehit defectus naturæ, exuperantia causæ morbificæ. Iam pulsationis omnis continuatio, significat facultatis uitalis robur: defectio autem, eius imbecillitatem. Itaq; si binam pulsationem exhibuerit tactus, bini numerabuntur gradus roboris: si una intermissio, unus gradus morbi. At unus gradus minimè exuperare potest duos, in actionis ordine. Vnde pulsus, licet tertia quaq; motione intermittēns, non arguit imminētis mortis certitudinem: atque multò sanè minus ille qui decem aut uiginti dilatationum & contractionum repetitiones tantum sequitur. Siquidē, ubi idipsum priuatur perniciei suæ exequutione, quo tamen maior conspirat efficientis potentia & uicinitas, qui nam declarabit operationis efficaciā aliquid pusillum, longeq; ab agendo remotum? Talis enim

deprehenditur freqūeter in febri pestilenti & ægritudine melancholica, frequentius adhuc in palpitatione cardiaca. Qua decepti Galliæ medici, Marino de Caballis, Reipub. Venetæ ad Francorum regem legato interitum prædixêre, sinistro de pulsus intermissione iudicio irretiti: ideoq; suaserūt, ut post impetratam discessus licentiam, in Italiam cōfestim rediret: atq; ibi condito testamento, dispositisq; negocijs, tranquillior deinceps sese armaret ad quodcunq; mortis momentū. Ille Venetias animo prostrato reuersus, consultationem instituit, accito medicorum collegio; ex quo erat Victor Trincauella, celeberrimus facultatis nostræ in Patauino gymnasio professor. qui quum animaduerteret tremorem hunc proficisci tum ex grauiorib. curis, tum ex sanguine melancholico ad cor affatim confluente: promittens amissæ sanitatis recuperationem, crebram consuluit incisionem uenæ, quam necessario postulabat plethorica corporis constitutio. Hinc accedēte etiam cordialium remediorum usu ritè curatus, in hodiernum diem adhuc superstes est clarissimus uir, omnium rerum gnarus, plurium idiomatum peritus, defunctus interea magnificentissimè munijs legationis ad utrunq; Imperatorē Turcicum & Romanorum, nec non Patauinæ urbis præfectura. Ea mihi narrauit filius meus Henricus Vuierus, philosophiæ & medicinæ Doctor; qui propter assiduos studiorum labores Bononiæ incidebat in similem palpitationis Cardiacæ affectum, cum pulsu in-

ſu inordinatè caprizante, & ſæpius intermittente: ſed uenæ ſectione, uirtus lege ritè obſeruata, aſſumptis quoque ijs quæ ex artis noſtræ præceptis conducibilia iudicabat, integram ſanitatem ex ſingulari Dei gratia eſt conſecutus.

DE HYDROPIS CVRATIONE.

QVONIAM hydropica affectio uix alibi frequentiori, magisq; populari impetu tyrannidem ſuam exercet, quàm in hiſce Germaniæ inferioris partibus: uolui hoc loco Obſeruationum quarundam mearum, profectò non inutilium, formas in huius morbi curatione adiungere: quas eo procliuiori mentis ſtudio cuicunq; bene uolenti gratis expono, ne pro meo qualicunq; modulo poſteritati defuiſſe uidear. eundem animi candorem ab alijs deſidero. Cuilibet interim ſuum non illibenter permitto iudicium. Quum uerò pro diuerſa hydropis ſpecie poſtuletur diuerſa etiam medicatio, primùm dicemus de Aſcite: in qua, propter materiæ uentriculo & hepati propinquæ tenuitatem, promptitudinem & copiam, non requiro longam multamúe concoctionem, ſed ſtatim ad aquei humoris euacuationem feſtino. Et præter alia, hic mihi in uſu eſt Gratiola herba: quam licet ualde amaram, & propterea minus delicatam, in ſubſtantia exhibere queunt alij ad ℥ ij, cum pulueris cinamomi & ſem. aniſi momento, ſaccharo, & uini hauſtu: ego tamen in uino decoquo manipulum *Gratiolæ uſus in hydrope.*

eius paruum,ſeu unciam ſemiſſem,cum uuis paſsis, acinis exemptis: & à forti expreſsione admixta canella,aniſo & ſaccharo,hora matutina propino. Vel hac ratione apparari poteſt:

℞. Gratiolæ ℥ s.
ſoldonellæ ʒ 1.
ſem.aniſi ʒ ij.
paſſul.enucleat.℥ s.bulliant cum uino,ad remanentiam ℥ v.Liquor expreſſus exhibeatur.

Potens iſtud eſt pharmacum, quo feroſarum & aquearum ſuperfluitatum libræ non pauciores octo quandoq; expurgantur.

Proximũ potentia ac bonitate καθαρτικὸν ſuccedit, ſuccus radicum iridis ex loco ſicciore collectarum, mundatarum, contritarumq́; reſidendo depuratus: qui cum oui gallinacei uitello diligenter commixtus, albumine prius effuſo, ex teſta tepidè ſorbeatur. Vel paretur ſequens hauſtus:

Succus iridis.

℞. Succi iridis per reſidentiam parum defecati ʒ iij.uel ℥.s.
ſyr.roſati ſolutiui ℥.1.
cinamomi electi ℈.1. miſce.

Electuarium item præſtans in pellenda aquæ ſaburra, cuius & Matthiolus meminit. In diebus canicularibus ſuccus ex cucumere aſinino expreſſus, ſoli in uaſe exponatur, donec ſicceſcat, humore ſupernatante ſubinde effuſo. Accipe ſucci huius ſiccati, bdellij an. ʒ.1. maſtiches ʒ.s. ſalis gemmę ℈.ij. incorporentur. Hinc fabæ inſtar pilula pro doſi con-

Succus cucumeris erratici inſpiſſatus.

si conficiatur, deglutiatur'que.

Dantur item pilul. aggregat. ℈ ij, cum elaterij gra. ij. hinc cum hydromellitis guttis pauculis fiant pilulæ vij, super puluere sem. anisi.

Succus item è radicis sambuci uel ebuli cortice expressus, hic confert. Conficiuntur in eundem quoque usum ex hoc succo pastilli. Decoquitur item utriusque radix in uino. Semen adhæc, per diutinas aquę lotiones à baccarũ succo nigro expurgatũ, siccatum, & in puluerẽ redactum, ad drachmæ unius pondus plebeijs propinatur cum uino, cui cinamomi ℈ i. & sacchari quantum uoles admisce. Sambuci et ebuli uirtus.

Cortex etiam utriusque interior flauescens delibratur, uulgo'que hic usurpat. Redigitur & ebuli cortex in puluerem, eius'que drachma unà cum aquę linariæ ℥ iiij propinatur: unde uel per urinam, uel etiam sedem, aqua cutim subiens, potenter expellitur.

Frangulæ, à clarissimo Matthiolo descriptæ, utilitas hic nõ uulgaris: cuius cortex interior decoquitur cum eupatorio, absinthio Rom. cuscuta, ueronica, radic. cicorij, sem. apij & fœniculi, adiecto postea cinamomo. Frangula.

Efficax hic item uitis syluestris radix.

Quem stibium artificiosè præparatum delectat, hic eius translucidi, ad modum lapidum granati uel hyacinthi, grana tria aut quatuor infundat noctem unam in uini uncia, aut paulò amplius: deinde per linteum colato uino, admisce pulueris canellæ electæ pauxillum, atque bibatur. Stibium.

Vitrioli oleum. Sunt qui olei uitrioli guttam, in uini cyatho hydropicis propinant, idq; magni arcani loco habent.

Innoxium magis erit, si uigilanti pręparatione oleum dulce redditum fuerit.

Porrò hoc obseruandum, singulis septimanis ut minimum semel tentandam esse euacuationis repetitionem, ne uenter mox denuò saburræ aqueæ affluxu exundet.

Quando autem paulatim uentrem & hepar exonerari desideramus, aut propter humoris delinquẽtis abundantiam, aut labefactatam uiscerum uirtutem, aut plurium symptomatum concursum: præ- *Apozema magistrale.* scribere tunc consueui apozema magistrale, in eiusmodi propè formam.

℞. Rad. ualerianæ
pimpinellæ
helenij, uel enulæ campanæ,
ebuli an. ℥ s.
uitis syluestris ʒ ij.
medullæ sem. carthami ʒ v.
sem. anisi ℥. s.
fœniculi ʒ iij.
gratiolæ
eupatorij uerian. m. 1.
ueronicæ
scabiosæ
betonicæ
card. bened. an. m. s.
fl. genistæ

sambuci

ſambuci an.p.ij.
paſſul.enucleat.uel Corinthiac.inciſ.℥ 1.s.
ſem.Alexandr.expurg.ʒ vi.
ſoldonellæ ℥.1.
agarici in paſtillos redacti ʒ v.

Decoquantur in ℔ v.uini albi maturi,ex artis præſcripto,ſi febris uel cauſa calida abſit: alioqui in aqua, donec abſumatur medietas, in uaſe diligenter tecto,uel potius duplici: à forti expreſsione,in decocto buliat denuò ſaccharum,ſufficiēs ad potus conſeruationem, uel mel Hiſpanicum aut Liuonicum deſpumatum, ſuſpenſa in linteo rhabarb.electi ℥ s. inde admiſceantur pulueris cinamomi electi ʒ iij. Hinc quotidie,uel alternis diebus,uel cum longiori interſtitio, pro operationis modo, hauriantur tres uel quatuor unciæ.

In eandem rem aliquot taleolæ radicis iridis macerant in uino albo nocte: poſtridie uerò huius uini hauſtus bibitur hora matutina calidè,identidem reliquis diebus,non ſine magno ægroti commodo.

Recentes item huius radices ſaccharo aut melle conditæ,ad unciam quoque exhibentur. Huc quoque facit tale ex ea cōditum, ſi quotidie, uel alternis diebus inde matutina hora uoretur ſemiuncia.

℞. Succi rad. irios ℥ s. canellæ, galangæ an.ʒ ij. gariophyl.maceris an.ʒ.1. zedoariæ ℈ ij. ſoldonellæ elect. ℥ s.in puluerem trita, miſce cum melle deſpumato,ad electuarij formam. Conditum ex iride.

E baccis quoque ſambuci & ebuli,à ſemine expur

 gatis,

Succus è baccis sambuci & ebuli inspissatus. gatis, & per colum traiectis, succus cum pauco melle despumato uel saccharo coctione spissescit, hic utilis. Stillaticia item utriusque radicum aqua artificiose extracta, ad ℥ vi hausta, commendatur. Prima adhæc arborum harum germina, uel folia adhuc tenella leuiter bullita, in acetarijs hic cum successu assumuntur: quæ in eundem usum etiam olerum more coquuntur. Prosunt & uina ex chamelæa & thymelæa facta.

Brioniæ usus. In hunc finem præterea infunduntur quandoque à plebeijs in uino, taleolæ radicis brioniæ, ex quo haustum mane assumunt: cui si cinamomi & maceris parum misceatur, minus noxium erit.

Apparantur item pro imbecillioribus olea, linimenta, emplastra & cataplasmata, quæ admota uentrem ab aquæ saburra exonerant: quorum substantia est colocynthis interior, chamelęa mezereon nũcupata, thymelæa, esula, & reliquæ tithymali species, ricinus, peplus, gratiola, ueratrum nigrum, succus cucumeris erratici, radicum iridis, brioniæ, uitis syluestris, sambuci, ebuli, scammonium, euphorbium, et aloe: quę cum melle, uel felle taurino, aut oleo liliorum, aut laurino, siue rutaceo uel irino, aut alio liquore conuenienti, ad quancunque uoles consistentiam uel formam coquantur. Prodest hic quoque oleum de mezereo Mesues, & unguentum ex arthanita recens. Sed pro materiæ applicatæ uehementia, ea uel diutius, uel breuius in uentre erit relinquẽda, regione hepatis semper libera.

In

¶ In Anasarca usurpamus ferè eadem purgantia medicamẽta: sed in Tympanite talia exhibemus, quę unà cum moderatiori humoris aquei euacuatione flatus dissipant. cuiusmodi inter reliqua est, Electuarium Indum maius: cuius ʒ vi, cum pulueris soldonellæ ʒ s, & uino, uel aqua rutacea, aut ex camomillę floribus, uel alio liquore idoneo exhibentur non inutiliter. Si uerò deprehendantur intestina affici lumbricorum rosione, quod aliquando usuuenit, maximè in Anasarca, semẽ absinthij Santonici non temerè additur. Postridie cuiuslibet euacuationis assumi iubeo theriacæ ueteris, uel mithridati ʒ.1. aut ʒ 1.s.

Vrtica insuper hic unicè prodesse constat. Verùm de ijs quæ communiter nota sunt, ut ferè toto hoc Opere, nihil dicam: raris solummodo obseruationibus contentus. Efficax hic cumprimis est oleum è iuniperi baccis purè extractum, & cum uino sumptũ: item lixiuium è iuniperi cineribus & uino apparatum: conficitur & ex sarmentorum ac genistæ cineribus, atque cum saccharo & canella frequenter per manicam transfunditur. Datur à plerisque etiam petroleum cum uino: quod urinam, sudorem & uomitum mouet. Memini adhæc, ubi Romæ marito Ascite diutius excruciato, puluerem bufonis usti, ut ueneno tolleretur, sumptuum pertæsa uxor exhibuerit: unde copiosum hic lotiũ reddidit. hinc ipsa denuò eundem propinat puluerem, ut citius ærumnosam sumptuosamque uitam cum subita commutaret

Oleum iuniperinum. *Lixiuium.* *Bufonis puluis.*

mutaret morte: qui ab uberiore aqua confertim per uesicam exoneratus, præter coniugis expectationē conualuit. Sunt item, qui propinant decoctionis radicum diureticarum ℥ iiij, cui admixtæ fuerunt sem. lini ʒ iij, correctoriꝙ scilicet, & cantharides duę simul decoctæ, sed prius simul colantur.

Cantharides.

¶ Medicamēta quibus uiscera roboro, mihi, pręter electuaria nota, in usu sunt in Ascite & Anasarca: Conserua radicum helenij, ac radices eædem conditæ: conser. absynthij Rom. zinziber Indicum conditum, radices pimpinellæ conditæ. Aut eiusmodi præscribo mixtionem, ut plures simul intentiones compleantur:

Roborantia.

℞. Conser. radicum enulæ ℥. 1. s.
abſinthij Rom. ℥. 1.
specierum diacinamomi ʒ. 1. s.
dialaccæ ʒ. 1.
olei iuniperini ℈ ij.
cum syr. de eupatorio quant. suff. fiat conditū.

Aliquoties uini sublimati usum permitto, maximè in Hyposarca: cui canella incisa, galanga, calamus odoratus, zinziber, uel simile quiddam, imò & panis mica cum saccharo mixta, simul deglutiūtur.

Si ex splenis consensu hydrops oboriatur, proderit sequens medicamentum:

℞. Conf. rad. enulæ ℥ 1.
chamedrytis ʒ vi.
specierum diacapparon ʒ ij.
dianisi ʒ 1. s.

dialaccæ

dialaccæ ℈ ij.
ſyr.de radicibus q.s.miſce.

Ipſa lienis regio unguento è bryonia contra ſplenem,cui oleum rutaceum, & è capparibus admixtũ fuerit,linitur. Et ſi tenſa fuerit hæc pars, applicatur emplaſtrum diachylon cum gummi, commixta medietate emplaſtri è meliloto,affuſis pauculis olei ſpicæ guttis.

In tympanite mihi commendatur electuarium è baccis lauri, quod flatus plurimum diſsipet. Vel fiat eiuſmodi compoſitio:

℞. Elect.è baccis lauri ℥.i.
conſ.rad.enulæ ℥.s.
ſpecierum dianiſi ʒ ij.
diagalangæ
diacymini an.ʒ.i.
olei iuniperini ʒ.s.
ſyr.de eupatorio q.ſuff.Miſceantur.

Vel olei ex ſem. aniſi aliquot guttæ, hauriantur cum uini momento. Vel electuarium apparetur tale: *Oleum anisi.*

℞. ſpecierum dianiſi
diacymini an.ʒ.i s.
diagalangæ ʒ.i.
ſaccari puri ℥.iiij, quod diſſoluatur cum aqua rutæ. & poſt iuſtam coctionem affunde olei aniſi guttas ſex,& miſce diligenter:deinde fundatur in marmore,fiat electuarium in rotulis.

Proficit item ex fœniculi ſemine oleum:item ma-

ceris oleum. Commendatur & nucũ oleum recẽs, cum generoso uino uel sumptum, uel iniectum.

Ventriculo applicãda. Inunctiones mutantur pro uisceris affecti constitutione. Ventriculus enim studiose illinit̃ oleo absinthite & mastichino, quibus pro ditioribus admisceto tertiam aut quartã partem olei maceris. Deinde huic feliciter applicantur sacculi, ex absinthio, menta, saluia, ruta, corticibus aranciorũ malorum, sem. fœniculi, & cumini, concinnati: qui prius ualde incalescunt, si lapidi ignito ollæ imposito tria aut quatuor uini cochlearia infundant̃: & mox olla hac sacculo tecta, ne ulla ex parte uapor expiret, tantum caloris hic concipit, ut uentriculo aut uniuerso etiã uentri impositus, suauissimum præbeat fotum. Suspenduntur & scuta quæ uocãt Stomachalia, sed uehementia ea esse oportet.

Hepatis locus oleo absinthite, & nardino, cum olei maceris pauxillo, inungitur.

In Tympanite uerò totũ uentrẽ primùm quàmdiutissimè, donec rubor excitet̃, linteis calidis, uel manibus carnosis, calentibusq; fricuisse, ut poris apertis flatus tenuati exhalent, confert. Vtiles autem sunt eiusmodi frictiones in quacunq; hydrope, quòd aperiant, extenuent, discutiant, & exiccent: deinde uel uino sublimato, uel oleo laurino & rutaceo cùm calidissimè, & perquandiu inungi oportet: postremò, sacculi queunt applicari ratione paulo ante dicta, ex ruta, absinthio, sem. cumini, anisi, fœniculi, dauci, floribus camomil. meliloti, sambuci, anethi,

rorif-

rorismarini, stecados, consuti: uel spongiæ amplæ, aut pannus laneus crassus, prius in uinum aut lixiuium immersus & expressus: cui pręcedētes herbę, semina & flores fuerint incocta. hoc autem ante inunctionē faciendum. Postremò adhibeantur emplastra, uelut è baccis lauri. Affigitur etiã aliquoties umbilico, sine incisione, cucurbitula magna, cũ larga flamma.

¶ Cæterùm, duo etiamnum reliqua sunt præcipua totius curationis capita, quæ si ritè obseruent, mirè conducũt. Primum est, in toleranda siti constantia, quam stricta adeò lege impero, ut ægris nõ ultra libram unam cum dimidia uini in quemlibet diem permittam. Minori molestia hic obedire queunt, si ex angusti oris uitro bibant. humectata etenim sæpius uini stillantis momēto lingua, promptius fallitur sitis, nec eius copia grauatur uentriculus. Manduntur in hunc usum & passulę, diutiusque in ore detinentur. Sic & glycyrrhiza existit ἄδιψος, maximè recenter effossa: uti pastilli quoque ex eius succo cõcreti, si ore retineantur, quousque liquescant. Lapillis item ex uino assumptis, eandem ob rem lingua quandoque colludit. Vinum autem sit album, maturũ & potens. Confert plurimum quoque helenites, absinthites, & aromaticum. *Sitis tolerãda.*

Alterum, & ferè maximũ, erit sudor: quem quomodocunque, quantum fieri poterit, extorquere oportet. Theriaca postridie purgationis cum uino calido propinata, ut dixi, huc facit. Quibusdam *Sudor mouendus.*

etiam hîc mirè commendatur ſuccus è rapo rotundo, in pila contuſo & expreſſo, cõditus ſaccharo & cinamomo, ut aliud guſtanti quàm rapum referat: hîc manè ægro bene coôperto propinatur. Radix item hirundinariæ pondere ſemilibræ, per noctem in uino macerata, & deinde uſq; ad tertias decocta, manè ieiuno ſtomacho pota calida, aquam intercutem ſudore copioſo mirificè expellit. Eodem modo uinum cum ueronica apparatũ, ualet. De chymici cuiuſdam pulueris ſudorifici potẽtia, aliàs fortaſsis dicam.

Extrinſecus inſuper ſudoris profluuium, multipliciter molior: idq; pro ægrotorum diuerſa condi tione. Tenuioris ſiquidem fortunæ hominibus cõſulo, ut menſæ incubans corpus uniuerſum in clibanum, recenti pane extracto etiamnum tepentem, immittatur, ſicut caput extra præfurnium puluinari innixum, liberè reſpiret, ne calidiori aere ſuffocationis periculum ſubſequatur. Vt is quoque citius promoueatur, & tibiarum inflatio ſimul diſcutiatur, arenam in lebete uel cacabo calefactã, ſiue etiam cineres quercinos eodem modo calentes, in ſacculum infundo, cui colligato imponuntur crura tumida ueſperi, atque ſimiliter manè. Silices item calentes, inuolutosq́ue linteis in lixiuio quercino uel uino madefactis, utriuſque axillæ ſinui & pedum plantis applicari, brachijs in thoracem remiſsis, tibijsq́ue ſibi mutuò incumbentibus, iubeo: atque ea ratione è corpore diligenter tecto promptius ſeroſa

ſa recrementa eliciuntur, uel potius extorquentur.

Alius horum exprimendorum modus mirè utilis, et certior exiſtit, ſi cupa idonea prius igne uaſi imposito incaleſcat, tecta lodice aut panno denſo, uel operculo ob tumidum corpus commodo. In hac, ſuper ſedecula inſideat æger, thorace & collo ita munito, ne quid uaporis exhalet: deinde ſequens decoctum in cacabo uel uaſculo aptiore feruidum intra tibias collocetur, in quod ſubinde igniti ſilices immittentur, ut nouus copioſiorq́; denuò excitetur halitus, qui ſemper in uentre tumido quàm fieri poteſt calidiſsimè excipiatur: ne tamen primi ſemper feruoris uiolentia urat, cauendum ſedulò. Quo autem conſtantius diutiusq́; hoc ſudoris effluuium tolerauerit ægrotus, eo ſuæ ualetudini conſulet rectius. Poſtea hic linteo calido coopertus, in contiguum lectum calentem deponetur, ne præpediatur ſudoris fluxus. Interim quod roboret, uel uires reficiat, ſiue ſit conſerua, ſeu zinziber Indicum conditum, uel cõfectio in rotulis, aut aqua cinamomi, uel aromaticum uinum, exhibeatur. Decocti iam dicti materia eſto: radices & folia ſambuci atq; ebuli, raphanus, abſinthium, pulegium, ruta, abrotanũ, marrubium, hædera, roſmarinus, maiorana, origanum, ſaluia, calamenthum, lauri folia, thymus, iſopus, centaurium minus, naſturtij ſpecies, baccæ iuniperi, anethum, chamæmelum: quæ admixtis ſulphure potiſsimùm & ſale, in lixiuio & uino, aut in lixiuio ſolo bulliant. Vel ſuffitus hic ita excitetur,

ſolo acri lixiuio ex ſarmentorum cineribus uel quer cinis parato.

In Hypoſarca uerò, cum multa utilitate etiam in ignitos lapides maximè pyrites infundi acetum obſeruaui, cuius uapor feruidus eodem modo in cupa excipitur.

Vbi balneorum naturâ calidorum fuerit copia, licet quædam utilia ſunt, uelut ſalſum, nitroſum atq; etiam aluminoſum: ſulphureum tamen præferendum.

Iuuabit item ſudoris expulſionem, ſi dictarũ herbarum & radicum pars in iiſdem liquoribus ferueat, additis ariſtolochia rotunda, baccis lauri, iuniperi, radice iridis: atq; immerſis in decocto ampliſsimis ſpongiis, uel pluribus ſimul conſutis, & expreſſis, aut panno denſo duplicato ſimiliter imbuto extortoq;, aliquoties calidiſsimè & diutiſsimè foueatur fatigetur'que totus uenter, dempta hepatis regione.

Inde adhiberi queunt partim liquores & olea antè dicta, partim etiam alia, item unguenta, emplaſtra & cataplaſmata: cuiuſmodi ſunt, oleum iuniperinũ, irinum, è lateribus: unguẽta, Martiatum, Agrippę, Aragonis: emplaſtrũ ſemel dictum de baccis lauri: cataplaſmata ex farina fabacea, lupinorum, ſtercoribus caprinis, columbinis, uaccinis recentibus & calidis, caricis, baccis lauri, ariſtolochia rotunda, ſtaphideagria, pyrethro, cardamomo, radice iridis & ſulphure adornata. Vel ſi poſt inunctionem gratiores

res fuerint sacculi ex lino raro, tenui, trito, & materia bis seorsum enarrata cõpositi: deinde scripti proximè decocti, uel lixiuij, aut uini halitu (ut dixi) irrigati, calefactiq;, nõ debent non esse admodũ utiles.

Tumores insuper tibiarum discutit, pulmentum ex medulla panis, cum muria aut lixiuio coctum: admixto postea oleo irino, siue alio simili.

Porrò quia extremi morbi extrema plerunq; remedia postulant: quæ hic quoque in actionibus chirurgicis obseruasse me memini, colophonis uice subiungam. Præter communem uerò aquę extractionem in Ascite, paracẽtesi uel pertusione ad musculum obliquum ascendentem, eam feliciter, quanquam rarissimè, educi per umbilicum uidi: natura hinc detrahendum commonstrante, ob singularem & notabilem umbilici tumorẽ. Curę autem cumprimis sit, ut exiguo admodum foramine is aperiatur, ne profluuiũ confertim subsequatur copiosum nimis: quotidie enim circiter libras duas effluxisse satis est. quare illud tenaci emplastro mox occludendum erit, ne ex præcipiti & nimia humoris simul & spiritus effusione, effluat quoq; uita. Vbi etiam remoratur, subsistit, impediturq; intus liquor serosus, siphone leuiter altiusq; immisso facile fluet. Cæterùm toto huius curationis tempore, quanto poteris studio, uiscerum robori consulendum medicamentis, uictu delecto, & condituris analepticis. Ea enim nisi restaurentur, quacunq; symptomatum ablatione operam ludes: rarus siquidem eiusmodi curatio- *Aquæ extractio per umbilicum.*

num

num est successus felix, etiamsi nulla in re deliqueris, quo'd eæ nec admittantur nec tententur, nisi quando extreme' desperatum est. Suum hic meretur locum elegans Hippocratis sententia: Vbi, inquit, æger ex ijs quæ aquam purgant, non leuior fiat, inurendæ sunt crustæ qua'm tenuissimæ, & qua'm maxime' in superficie, quo' aquam continere posfis circũcirca umbilicũ, & una' in umbilico, & emittere singulis diebus. Quum enim morbus sit periculosissimus, in his periclitari oportet. Si enim successerit, sanum facies: sin minus, quod etiam alia's futurũ erat, idipsum perpetitur.

De locis in homine.

Aquæ eductio è pede, et supra talum.

Fœlicem præterea curationem in aquæ cutem subeuntis eductione non semel uidi, maxime' in hyposarca, ubi super utroqꝫ pede tumido instar incisæ uenæ, uel paulo' altius, fissuræ scalpello uel lanceola infligerentur. Enimuero' die noctuqꝫ ex ijs uulnusculis ingens aquæ copia citra uirium læsionem indesinenter extillat, quo'd parum simul spiritus pereat. uerum ex cõtinuo salsi humoris ad exigua uulnuscula decubitu, quandoque suboritur erisipelas: quo tamen uicto, rursus nonnunquam eodem modo idem pedum tumor finditur. Proinde nõ immerito' omnibus prædictis efficacius auxiliũ in Anasarca, uel Hyposarca, siue Sarcite aut Leucophlegmatia chirurgiam præstare, asserit Asclepiades. Fissuras autem circa internum talum infligi uult in loco, quatuor digitorum spacio supra talum eminẽte, ea profunditate, qua in uenæ sectione quis utitĩ. Noui

Aetius lib. 10. cap. 30.

ui, qui ex inflatis tibijs aquifolia cæsis, aqua cõtinuò emanante liberarentur. Leonides etiam alias corporis partes scalpello incidi uult, si tardius supra talos extillet aqua: ueluti scrotum tumefactũ, pudenda, femora, locos supra manuum iuncturas. Hippocrates scrotum & femora uulnusculis solùm lancinat, eaq; sale cõfricat: cuius subsidium hîc postea ostendit usus. Scrotum in eiusmodi casu quandoque subtus acu uulnusculis duobus factis pertunditur: filoq; simul traiecto & relicto, stillat sedulò hic humor. Refert Antonius Beniuenius, mulierem hydropicã ex alto loco in terram decidisse casu, quũ nulla uitæ spes superesset, uteroq; ad lapidem eliso & disiecto, omnem effluxisse aquam, & pauco pòst tempore idoneis præsidijs fuisse ualetudini pristinæ restitutam. *De abdit. morb. caus. cap. 109.*

¶ Siccantem, calefacientem, & facilis cõcoctionis uictum esse oportet. Allij usus esto frequens, maximè tenuioris fortunæ hominibus. *Victus.*

DE LEVCOPHLEGMATIA A CEREbri fluxione orta. Hippocratis sententia, lib. de Locis in homine.

QVum retrò ad uertebras, & in carnes defluxerit, hydrops fit: id quod ex hoc cognoscere datur. Siccæ enim ânteriores partes sunt, caput uidelicet, & nares, & oculi. oculis amplius hebetudo accedit, fiuntq; cum uirore pallidi, identidem & reliquum corpus: ac nihil expuit homo, etiamsi multũ fluat. Fluxus enim per mediam carnem retrò decũ-

bens, & ab anteriore auersus, anteriores partes siccas reddit: posteriorum uerò carnē irrigat, & magis eam quæ intus est ad uentrem, quàm quæ foris est ad nasum, &c. & pòst: Intus uerò foramina ampliora sunt, & intermedia tenuiora habēt: fluxus autem, utpote ab altioribus procedens, & tenuia impedimenta contra se habens, influit, & carnes humiditate implet. Sed & humiditas à cibis in idem procedens corrumpitur: corrupta autem ipsa præ admixtione, & simul cū ipsa ea quæ à capite defluit, corpus nutriunt. Carnes uerò multo humore nutritæ, & morboso augescentes hydrope plenæ fiunt.

IN FOEDA MORBOSI CORPORIS constitutione, ubi occultam foueri elephantiasin suspicio erat; huius nostri præscripti obseruatione curatus est nuper æger homo plebeius.

SECTA primùm cubiti uena communi, sequentem quotidie hausit potum hora matutina.

℞. Rad. polypodij ℥ i. s.
lapath. acuti integri
cicorij cum radic.
summit. lupuli an. m. i.
scabiosæ
ueronicæ
fumiterræ an. m. ij.
fl. borraginis
buglossæ an. m. s.

liquiritiæ

liquiritiæ rasæ ℥ s.
passul. enucleat. ℥ i s.
Coquantur in aquę riui ℔ iiij, donec absumatur me dietas, admiscendo in fine decoctionis senæ Alexan dr. mundatæ ℥ ij. epithymi ℥ i. nocte relinquantur in infusione, & à ualida expreßione adde syr. de succo fumariæ ℥ iiij. fiat potus.

Postea hoc usus fuit balneo frequenter:

℞. Scabiosę, ueronicę, fumarię, lapathi acuti integri, furfurum triticeorum an m. iiij. maluæ m. v i. in cacabo aquę bulliãt, ad balneum. Deinde se eo inunxit linimento:

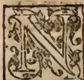
℞. Succi scabiosæ,
ueronicæ,
fumariæ,
lapathi acut. an. ʒ ij.
aristologiæ rotundæ,
uitrioli Romani an. ʒ ij. s.
sal. nitri ʒ. i.
lithargyr. argent. ʒ iij.
aluminis ℈ ij.
sulphuris ℥ s.
olei laurini,
axungiæ porc. an. ℥ ij.

oleum & axungia cum succis coquantur ad eorum consumptionem, inde misceantur reliqua ad linimẽti formam.

Brachijs & fœmoribus affigãtur cucurbitæ cum scarificatione.

Cauit á multũ ſalſis,fumo induratis, lacte,crebro caſei uſu, cereuiſia recenti,turbida & acida,uino rubro,ab ijs quæ diutius in aceto fuére aſſeruata,denique ab omni intemperantia in uictu,atq; animi affectibus.

DE CARCINOMATE SINISTRI TEſticuli,ob emollientium & reſoluentium medicamentorum uſum exulcerato,ac in cancrum immedicabilem conuerſo.

NOBILISSIMVS & magnificus uir N. annos 28 natus, conſtitutione gracilis, temperamento bilioſus, ſtatim á duodecimo ætatis ſuæ anno,& frequenti Veneris conſuetudine utebatur,& inordinato aſſiduæ equitationis exercitio corpus exagitabat:quę duo tum meatuum relaxatione, tum debilitationis interuentu diſpoſuére membra genitalia ad ſuſcipiẽdos defluxionum impetus á partium ſuperiorũ concitatione:ueluti etiam capitis, quod acuminati uerticis reſpectu continuę deſtillationi adeó erat obnoxium,ut præter ingruentes quaſdam arthritidis minitationes,uereretur,ne materię ad pulmones delapſus,aliquando tandem induceret inſanabilem tabidæ luis contagionem. Huic ueró apparatui materiam ſuppeditat praua uictus obſeruatio,quæ maximé propter patrium(hoc eſt,Germanicum)compotationum morem ſanguineæ moli cõmunicauit ſummam humorum corruptionem & adaſſationem, quam forſitan auxerunt reliquiæ labis Neapolitanę
malé

male curatæ, cuius insignijs aliàs quoq; ornabatur ad lasciuæ iuuentutis imitationem. Ex eo occasionū confluxu incurrit progressu temporis, intercedente tamen hernia uaricosa, in sinistri scroti tumorem. quem primùm quidem uulgaris chirurgi studio, cataplasmatibus discussum iri sperabat: at indies malo ingrauescente, me citari iussit. qui præuio loci affecti intuitu, ilico meam de Sarcoceles præsentia sententiam, adstante chirurgo pronunciaui: & hanc eò usque progressam, ut nulla rerum applicatione resolui aut discuti posset: atq; operam lusuros, quotquot in eum finem aliquid tentarent. Hoc tamen suasi, ut contentus ad septimanas aliquot, sola incrementi eius mali prohibitione, per applicationem illorum quæ leuiter refrigerādo exiccarēt, aquæ plantaginis incocta, & uictus legis studiosa obseruatione: ut nimirum à uehementiori equitatione, insolescentium succussantiumq; equorum usu, continua Veneris exercitatione, & poculorum certamine desisteret. si tamen interea temporis tumorem increscere animaduerteretur, posse tuta illius tumidi testis ablatione malum prorsus tolli, maximè si uictus & reliquarum necessariarū obseruatione comitaretur obediētia. Ille neglecto cōsilio in rerum non naturalium delicto, & naturalium transgressione persistens, ferocemq; equestris concussionis tumultationē commodæ sessioni curruli præponens, in consueta uitæ libertate perseuerabat. Pertæsus tamen ualetudinariæ cōditionis, tradit sese in potestationē chirurgi, cu-

ius mira in similis casus profligatione felicitas prędi cabatur: qui præstita operę pollicitatione, applicuit cataplasma sibi πολύχρηστον, ex multa emollientium & resoluentium farragine cōgestum: quo haud obscurè ostentauit ignorationem suam circa & medicamentorum usum, & ægritudinis essentiam. Hinc uariorum hominum consilia sequutus æger, topica experitur multiplicia, partim emolliētia, partim discutientia & resoluētia pulmenta, cataplasmata, unguēta, linimēta, cerata. Hac ratione eò promotū est post paucorum mensium curriculum, ut supra testem leue tuberculum rubore aliquo tinctum apparere cœperit, quod à chirurgo pertundebatur: immissoq́ʒ specillo ad scrotum usqʒ, id identidem aperiebatur: nihilq́ʒ effluxit, ac tentæ immissę extractæq́ʒ nullum latentis in eo tumore duro humoris indicium commonstrabant. Quare ijs quæ mollirent, putrefacerent, ac pus generarēt perseueratum est, donec proserperet, seq́ʒ ostentaret latens cancer, rerum dictarum applicatione promotus, irritatusq́ʒ: qui deinde eo in loco putredini usqʒ adeò obnoxio, furore tanto breui efferbuit, ut ater teterrimo cum fœtore & frequenti sanguinis fluxu, tumoris multam partem depasceretur, exederetq́ʒ miserabilem in modum.

Sic tandem cruciatus incredibilis continuatione, & fœtida putredinis exhalatione uictus, animā cum magna sui ipsius abnegatione libenter Deo reddidit, commēdauitq́ʒ, in Ianuario anni sexagesimiquinti supra sesquimillesimum. Ante mortem, quum

ex

ex Illustrissimi principis nostri ministerio ad meam familiã reuersus, ab ægroto uocarer, mox cum multo luctu exclamabat, Vtinã tuo obsequutus fuissem consilio. Nec alio huius narrationis institutum quis torqueat, quàm ut in similis uitij ambiguitate, prouidè magis consilij ratio perpendatur. Nam ab emollientibus cancrum mirè exasperari, diligenter præmonuit Galenus lib. 5. Simplic. quod ratio etiam dictat, quum putredinis parens & nutrix sit mollificatio. *A' mollientibus irritatur cancer.*

DE UTERO CLAUSO.

QVÆ à me in pudendi clausi curatione aliquoties diligenti animaduersione obseruata sunt, paucis explicare statui: ne & hoc arcanum, mortaliũ utilitati subtraxisse, mihi'que peculiariter reseruasse, sepelijsse'que uidear. Hic primùm supino ferè decubitu soli uel aeri lucido exponatur uirgo, in mensæ sublimitatẽ erecta, collocatáque, retractis diductísque cruribus: inde, in qua ceruicis uteri parte connatum sit impedimentum, & quale id existat, solerti studio perquirendũ. Quibusdam etenim obsepta est pars anterior, sublimiorque: alijs media: nonnullis os uteri profundius: sitque id uel membrana neruosa crassa dura, uel innata carne pauca uel multa. Differentia uerò uel oculi inspectione ex membranæ candore, & carnis rubore, quemadmodum & indicis digiti extremitate ex renitentiæ modo dijudicatur, potissimùm partibus his speculo incuruo ad trianguli formam adornato,

nato, artificiosè dilatatis, quandoque etiam anhelitu fortiter retento. Vt autem in operis instituti exequutione minus impediaris, tibijs ita ad coxas reflexis distensisque manus inuersas utrinque per posteriorem partē introrsum alligabis: hoc modo sectionem citra ullius etiam adminiculum perficere poteris. Apud cordatiores tamen, nec usqueadeò pusillanimes, citra ligaturæ usum retentis genubus à confirmatioris animi matronis, id operis felici successu per diuini fauoris gratiam absolui. Sed nouacula opus est acuta, & circunquaque linteolo obligata, debita cuspidis parte libera, ne altius quàm postulet necessitas, penetres, maximè si profundius secandum sit. Ea usus sum quandoque ancipiti, sed cum maiori cautione: plerunque superiori eius latere obtuso, propter maiorem securitatem, ne uesicæ collum læderetur. Minori etenim periculo aberrat deorsum ad intestini recti crassitiem, quàm ad colli uesicæ tenuiorem consistentiā: utrobique tamen noxam facile prouida animaduersione declinabit is, qui in hoc negocio fuerit exercitatus. Lancetam quoque uulgarem hic minimè admitto, potissimùm in duris neruosæ crassiciei (quales ferè sunt omnes) membranis, quarum sectione ob duritiem reiterata, mihi aures ex sono nōnihil crepitante radi meminerim. Harum tamen incisio, quàm carnis innatæ, facilior est, maximè si eæ sublimius affigantur: & promptior multo, si in ijs sanguinis menstrui quandoque introrsum erumpentis, easque distendentis, colluuies decūbat.

Incidendæ ceruicis uteri modus.

bat. Siquidem in hoc affectu fermè nunquam medici opera prius requiritur, quàm quum uel huius sanguinis extra uenas residentis effluxio ab hoc sepimẽto impeditur: uel ubi in congressu meatus uiro fuerit prçclusus. Vtriusq; casus fœminas à me fideliter curatas, etiamnum superstites esse arbitror.

In operis huius administratione nouaculã imprimes, secabisq; figura ad naturalis hiatus dimensionem ducta à uesicæ collo deorsum, iusto utrinq; interstitio relicto, quod leuius securiusq; in operiente membrana, & potissimùm humoris affluxu tensa effeceris. In adnatæ uerò carnis incisione, repetenda aliquoties sectio, ob sanguinis profusionem: quem immissa spongiola, prius in aquam tepidam intincta, expressaq;, elues. Curandũ autem summopere, ut non obliquè collimes, sed rectitudinem in diuidendis huius carnei isthmi angustijs serues, maximè si altius secandum sit. Ab ea minus aberrabis, si tridens illud speculum incuruum altius immiseris: quod etiam cõmodius inseret decumbens uirgo uel matrona, uersatili per spiras aciculo supra uẽtrem sursum innixo: quam eidem quoque, si uolet, uertere ad iustam expansionem licebit: sic uesicç ceruicem reprimet dens speculi superior, ut à sectione tutior ea maneat, dum dentes reliqui latera distendent, inter distortos hos tu opus prosequèris. Si uerò suspecta tibi fuerit carnis innatæ profunditas, per uulnus aliquatenus sectum, uiolenter intrudito rectà specillum tenue, quod nodulum in extremita-

te rotundum habet: eo'q; totam carnem perrumpe, donec penetraueris, ſi poſsis: nam ob ſpecilli rotundam extremitatem, ubi ad ſinum perueneris, uel in matricis oſculum impegeris uiolenta perruptione, non delinques: quod ſpecilli haſtati impreſsione nō tam ſecurè feceris. Carnis totius profunditatem hoc modo ſemel pertuſam, ſpecilli immiſsi ſubſidio deinde facilius ſecare poteris. Ego tamen anguſtū foramen ſpecillo obtuſo factum, alijs ſimilibus inſtrumentis craſsioribus proſequutus, eatenus perrupi, donec forcipem antrorſum oblongā ualidamque per eandem hanc fiſſuram tranſmittere ualerē: inde manubriolum utrinque rotundum manibus uiolētis ſimul ſurſum ac deorſum uno tractu diſtrahebam, donec dilacerarēt innata caro uniuerſa. Inciſio etenim & laceratio artificioſa hic ſuum habent locum. Proinde & digiti indicis extremitatem in diſtractionem quandoque adhibemus, maximè ubi ob loci aperiendi anguſtiam uel profunditatem, errorem inter ſecandum ueremur. Sectio item obliquè uel tranſuerſè, uel ad crucis formam duabus lineis inter ſeſe tranſuerſis adminiſtrari poterit.
Membranas & cōnatam carnem ſi quis uolſella apprehendere reſecare'q; uolet, id quoq; tutò fecerit: quanquam utriuſq; curationem etiam ſine multa earum excíſione abſoluerim, potiſsimùm ſi poſt inciſionem fiſſura indicis, uel ferrei inſtrumenti adminiculo aliquoties dilatetur. Poſtea enim uſque adeò contrahuntur corrugantur'q; membranoſæ uel car-
neæ

neæ partes relictæ, ut nec concubitum nec partum remorentur. In coniugatis uero si membrana fuerit incisa, nec sequuta insignis hæmorrhagia ex uteri uenis menstruis, quæ alioqui in claudentem membranã quandoq; decumbens, sectioni ansam subministrare assolet: Venus moderata, lentaq́; nec uiolenta aut uehemens, post triduum concedetur. In dissecta autem carne profunda ceruicis uteri, nocte octaua post incisionem, eiusmodi actionem permisisse me successu læto hora matutina, silentio sepeliẽdum non putaui.

Cæterum antequam hoc opus in findenda carne aggrediaris, puluere sanguinis profluuium inhibente ex bolo armeno, sanguine draconis, & oui albumine, uel id genus alijs restringentibus, te instructum esse oportet: licet ijs nunquã usus fuerim, nec leuem compescuerim fluxionem, quanquam altero etiam die adhuc sanguinis satis proflueret, eo quod cõstarent uires: decubitum tamen & quietẽ, donec is prorsus consisteret, imperabam. In sanguinis etenim defluuio habenda uiriũ singularis ratio, ne uel labefactet̃ cordis robur: uel syncope aut spasmus, aut aliud symptoma grauius consequat̃. Ex membranæ uero exanguis pertusione, nihil de sanguinis fluxu timendum, quem connatę carnis uenæ uel stillant, uel fundunt. Ab incisione si quę fuerit obuia sanguinis ex uteri uenis antea expulsi, uelut menstrui uel cuiusuis alterius humoris colluuies, ea statim prius aqua hordei tepida syringe iniecta, dein-

de cum hydromelite identidẽ sæpius eluenda. Quicquid autem iniicitur, infunditur uel inseritur, tepidum esse oportet. Interim inspicienda est aliquoties fissura, siue speculo siue forcipe dilatãda, uel gentianæ radicis immissione: uel certius spongiæ, quæ ceram liquefactam imbiberit, & mox, ne comburatur, extracta fuerit, præloq́ꝫ ualidè expressa, unde turunda longa crassaq́ꝫ pro rei præsentis necessitate excidetur, illinenda aut abstergente aut exiccante, reprimente, & cicatricem inducente medicamento, pro uulneris cõstitutione. Enimuerò huc studium omne conuerti oportet, ut à carnis, non item membranæ incisione conglutinationẽ quibuscunq́ꝫ ualueris modis impedias: tam hæc pars rursum promptè coalescit, atq́ꝫ huc omnino propendet natura. Quapropter ubi cutẽ obduci uoles, post dies pauculos, tubulus argẽteus uel plumbeus, cauus, læuis, oblongus, cum foramine unico maiore antrorsum, cum multis uerò minoribus in circunferentia, ne sanici effluxio impediatur, ab aurifabro confectus, inseretur, maximè ubi profundius fuerit uulnus: tubuli autem pars posterior nonnihil inclinabit cum obtusa extremitate, utrinque duobus locis pertundenda: unde fila duo fortia dependebunt, ut quum in sectam rimam tubulus fuerit intrusus, anterioris pudendi angustiis & osse sacro intercludatur, retineaturq́ꝫ, nec mulieris incessum aut deambulationem præpediat: & quando uoles, aut postulet necessitas, filis extrà pendulis hic confestim retrahi queat.

Tubulo-

Tubulorum forma esto diuersa, pro fissuræ modo & altitudine. Nupta, maritiq; iam congressum innoxium experta, in frequentiori huius repetitione moderata, eidem morem gerat.

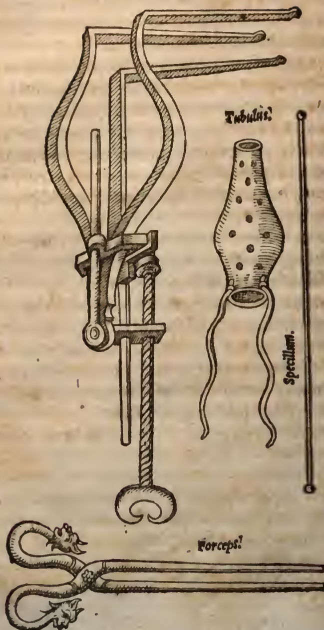
Porrò quoscunq; cordatos hic præmonitos uolo, non quemuis ad huius curationis administrationem temerè admittendum esse: sed quacunq; diligẽtia prius inquirendum, quoad fieri potest, huius sectionis peritum uel medicum, uel chirurgũ, uel obstetricem: ut quæ ex sinistræ curationis errore consequuntur perniciosa symptomata, prouidẽtiq; subsidio declinentur.

Hoc ceruicis uteri uitium Albucasis, inter Arabes chirurgus minimè pœnitendus, Alraticam nuncupat: Clausura, apud Auicennam redditur. Eius meminit etiam Cornelius Celsus. Malo hoc affectæ, Græcis dicuntur ἄτρηται, id est, imperforatæ.

Lib. 2. cap. 72.
Alraticam. Clausura.
Lib. 3. fen 21. tract. 4. cap. 1. Lib. 7. cap. 28.

Cæterùm ut penitius intelligatur, quibus in eiusmodi curatione usus fuerim organis, horum icones & formam in Reipubl. utilitatem subiungere uolui.

Speculum incuruum.

DE EXTREMITATE COLLI *Vesicæ.*

IN his meis Obseruationibus, propter argumēti affinitatem, medicos obiter uolui admonitos, extremitatem colli uesicæ exteriorem non eodem in cunctis fœminis loco apparere. Enimuero pluribus ea supra ceruicis uteri angustias exteriores, sub nympha conspicitur: paucis introrsum in superiori parte pudendi latet: quare huius dilatatione opus est, si quid in eam immittendum quacunq; occasione fuerit. Eius uerò meatum collumq; integrum usque in uesicam eatenus organo dilatante commodo extendi posse, ut magnum digitum non difficulter intrò admittat, meminisse operæprecium est: si fortassis huc calculum impingere, uel alius necessitatis occasionem requirere tantam dilatationem contingat.

DE HYMENE.

OB dictos ostij matricis affectus, eadem opera meam de hymene sententiam paucis annectere placuit, aduersus multorum etiam insignium medicorum cōceptam semel opinionem, quasi eo non omnes muniant uirgines. Diuersum aūt à me asseritur, eo nimirum uniuersum puellarum genus ab initio dotatum esse, nulla excepta: atq; hunc uirginitatis existere custodem, claustrum & munimentum. Eum Arabes nouêre, ut Auicenna lib. 3. fen 21. tract. 1. cap. 1. item Almāsor. Habuisse item eius noticiam Cornelium Celsum, inde colligo, quòd in calculi fœ minarum

minarum exectione, uirgini digitos subijci uult tanquam masculo (hoc est, per anum, ob hymenis uidelicet interpositum & pudendi ostium contractius) mulieri uerò, per naturalia. Ex neoteris, hunc admisere Alexander Benedictus, & cum eo alij numero pauci. ANDREAS VESALIVS, qui principem facile locum in dissectionis exercitio obtinet, etsi in doctissimis suis de Humani corporis fabrica commentarijs, hymenis leuiter ex Arabum sententia in priori editione meminisset solùm, quòd nullas aut raras admodum secuisset uirgines: tamen postea in libello de radicis Chynæ usu, hunc ex frequentiori obseruatione diligenter describit, ijs uerbis: In uteri ceruice puellis, mox post ingressum colli uesicæ, in superiorem muliebris sinus partem, septum quoddam occurrit transuersum, carnea cuticularíque constans substantia: illi prorsus simili, qua nymphæam efformari cernimus. Septum hoc ceruicis uteri lateribus sua crassitudine est adnatum, paulò in connexu quàm reliqua amplitudine crassius, quamuis interim membranæ crassitiem non multum superet. In medio septi foramen occurrit longa sectione pudendi modo dissectum, adeò ut menstruas purgationes in uirginibus non retineat: neque opus sit confingere uenas aliquas hoc septo seu hymenæo inferiores, è quibus menstruus sanguis uirginibus promanaret: aut quæ ab illis distingui debeant, quæ mulierum menses alioquin dimittunt, discrimine inter prægnantes & utero non gerentes subaudito. In

Lib.5.cap. 15.

secunda

ſecunda autem editione ſuorum Anatomicorum li
brorum, copioſius de Hymene diſſerit. Nec mi-
nus exactè in ſuis Obſeruationib. Anatomicis hanc
uirginitatis zonam depingit celeberrimus in hoc ar
tificio GABRIEL FALLOPIVS, ad hunc mo-
dum: Aliud etiam notandum in hoc ſinu mulierum
eſt, quòd Anatomici aliquot reperiuntur, illos deri
dentes, qui hymena ibi collocant. Verùm mea ſentē
tia non ſunt ita deridendi: quoniam reuerà tu uide-
re poteris in uirginibus membranam quandam ner
ueam, non autem carneam, quæ immediatè poſt *οὐ-
ρήθραν* (ita enim Græci uocant canalem, per quem
mingunt fœminæ, uel rectius collum ipſius ueſicę)
adeſt, & claudit ſinum per tranſuerſum. Attamen
non eſt integra hæc membrana, ſed in medio perfo-
rata, ut minimus digitus manus ſuo apice in adultis
facile ingredi poſsit: hocq́ uirginale clauſtrum eſt,
ac per foramen ipſius facillimè egrediūtur menſes.

Hoc noluit Soranus eſſe membraneum: ſed po-
tius eſſe ipſius ſinus muliebris anguſtias, factas ex
quibuſdam rugis collectis, quæ à uaſis ex utero il-
luc prodeuntibus cōtrahuntur: cumq́ hæ dictæ ru
gæ extenduntur in ſtupratis uirginibus, atque dum
uaſa dicta diſrumpuntur, dolorem pariunt, & ſan-
guinem (ueluti ſi mactata eſſet uictima) effundunt.

Pace tamen ego tanti uiri dixerim, quòd mihi po
tius uidetur membrana non admodum craſſa, atq́
in medio annuli modò perforata, quæ poſtea lacera
ta in ſtupro, ac pręter modum diſtenta, dolorem in-
n cutit,

cutit, & tandem (ueluti in uiris fit, dum laceratur glandis frenum) euanescit. Hactenus ille. Hisce Carpi, & quorundam Anatomicorum sententia stabilitur. Claustrum id cognouit & author carminis uulgo triti:

Est magnum crimen, perrumpere uirginis hymen.

Existit autem in alijs membrana hæc tenuior, fragiliorq́; in plerisq; tam solida, crassa & firma, ut sectione opus sit. Ea tamen interdum à mariti ualidi insultu frequenti, etiam post menses aliquot pertunditur: qui si quandoq; segnior aut impotentior fuerit, chirurgi adminiculo erit iuuandus. Dum uerò ea tenacior seduli initus uiolentia impetitur, fatigaturq́, intumescit plerunque usqueadeò cum annexis particulis, ut penem amplius non admittat, præcludatq́; uiro accessum omnem, nisi incisa. Hæc exemplis mihi notissimis facile demonstrauero.

Hymena præterea nouit diuinus ille legislator Moses, promulgato ex Dei uoluntate eiusmodi edicto Deuteron. 22. ubi indiciorum uirginalium meminit: Si duxerit uir uxorem, accesseritq́; ad eam, & odisse eam cœperit, quęsieritq́; diuortij occasiones, nomen pessimum ei obijciens, & dixerit: Vxorem hanc duxi, & ingressus ad eam, non inueni uirginē, uel uirginitatis signa: tollent eam pater & mater eius, & proferent signa uirginitatis puellæ ad seniores ciuitatis, qui sunt in porta. dicetq́; pater: Filiam meam dedi huic uxorem, quam quia odit, imponit ei nomen pessimū, ut dicat, Non inueni tuam filiam

uirginem:

uirginē: & ecce hæc sunt signa uirginitatis filię meę. Expandent uestimentum coram senioribus ciuitatis, apprehendent'que senes urbis illius uirum, &c. Quod si uerum est uerbum illud, & signa uirginitatis in puella non fuerint inuenta, ducent puellam ad ostium domus patris sui, obruent'que eam ciues illius ciuitatis lapidibus, ut moriatur. Hucusque Moses.

Ex hymene, eius'que usu intellecto, non difficulter hic locus explicabitur. Enimuero in matrimonium traditis uirginibus, in primo congressu ex huius membranæ uiolenter ruptæ uenulis profluit sanguis: cuius lituris, uti uirginitatis uel uirginalium notarum argumentis, testibus'que, tincta quibus hæ teguntur uel incumbunt linteamina, coram magistratu, suspiciosis, coniuges'que uiolatæ antea pudoris zonę falso insimulantibus maritis expandi, palam'que ostendi iubet Moses.

Ex historia item memorabili à me conscripta lib. 2. de Præstigijs dæmonum, è Suida, in explicatione nominis IESV, de perpetua uirginitate diuę Virginis, hoc castitatis munimento quascunque uerè puellas esse donatas, euidentissimum est. Quemadmodum & ex Cypriani epistola 11. ubi agit de uirginib. Deo dicatis, quæ cum uiris cōgressæ fuerint, scribit sexum fœmineū esse infirmū: hinc subiūgit: Inspiciātur uirgines ab obstetricib. diligenter: & si uirgines inuentæ fuerint, accepta cōmunicatione, ad Ecclesiam admittanť, &c. Si autem de ijs aliquæ corruptæ fuerint deprehensæ, agant pœnitentiam plenam.

Africanis & Barbaris hoc quoque uirginalium ornamentum tam innotuit, ut in nuptiarum solennibus, certis de causis celebre habeatur.

Cæterùm, Nigrorum uiri huic fragili sepimento minus fisi, ualidioribus certioribusq́; præsidijs filiarum uirginalia muniunt. Hi etenim (authore Petro Bembo lib. 6. historiæ Venetę, ubi de Lusitanorum nauigatione loquitur) & boni homines, & strenui bellatores, filiabus suis, ubi primùm natæ sunt, pudenda consuunt, sic tamen, ut urinæ meatus non impediatur. Illæ autem ubi adoleuerint, sic consutæ nuptum dantur: sed primùm ea sponso relinquitur incumbitq́; cura, ut ferro conglutinata ceruicis uteri labra secet, diuidatq́;. Tanto est in honore apud homines illos barbarissimos, in coniuge ducenda, uirginitatis certitudo. Iis si innotuisset illud linimentũ Paracelsi, quod oris hiatui illitum, momentò id (si dijs placet) contrahere conglutinareq́; posset (quemadmodum ex eius asseclis quidam non indoctus nuper, lingua nimis petulanti, ne dicam mẽdaci, effutire, iactareq́; suo more est ausus, ita à suis doctus magistris) acu, filo, & dolorificis puncturis in consuendo hoc meatu, opus fuisset minimè.

COLLI MATRICIS PHYMA, eiusq́; Curatio.

IN hoc affectuum colli matricis catalogo, recensebitur quoq; phyma, siue tuberculum quoddam oblongum in ijs angustijs enatum: quo quum nobilis & generosa Domina usqueadeò afficeretur, ut eius

ius impedimento difficilior redderetur marito initus: malo hoc clàm detecto, consilium ob coniugis molestiam cum pudore rogat. Ego auferẽdum censui. at ad eius inspectionem non admissus, sciscitatus uerò num digitis id comprehẽdi posset? illa annuit: Vt itaq; fili sericei duplicati, ceraq́; firmati, uinculo ad radicem id constringeret, indiesq́; arctius contraheret, donec tandem filo prorsus constricto abscissum decideret, suasi. Hæc dicto audiens, consiliumq́; fœlici successu sequuta, indicauit postea, se phyma illud eo modo ablatum secuisse, & lacteum quiddam emanasse. Potest uinculum hoc sericeũ etiam efficacius reddi, si requirat necessitas, ut nimirũ antea horas aliquot in aqua sublimata uel forti, ter aut quater maceretur, & exiccetur.

GANGRENAE PVDENDI CVRATIO.

GAngrenam adhæc in uteri ostio grauissimam fœtidissimamq́;, in nobili matrona iuuene annorum uigintiquinq;, superiori anno curaui. Aestuante canicula tuberculum quoddam in eo sinu, fortè ex uehementiori insultu mariti exortum, imperitus rerum chirurgus inidoneo cataplasmate, & nescio quibus alijs admotis uincere conatus est: unde intra dies non multos tanta sęuitia efferbuit, ut euestigiò pars ea uniuersa putresceret, nigricaret, & intermoreretur: pestisq́; hæc celeritate incredibili anum uersus sæuiret, & sic simul partes anteriores cum posticis letali clade perderet. Accedebat calor, febris, extrema uirium debilitas, summa cordis an-

gustia, & reliqua symptomatum malignorum congeries, quæ profectò ex putidissimæ cloacæ halitu uix ferendo augeri oportuit. Horrenda erat cladis huius facies. Accitus ego in extrema rei desperatione, haud mora uberrimum solani & plantaginis succum primùm syringe in utrunq; meatum ter uel quater interdiu injicio, deinde horis illis intermedijs lini hapsum ijs succis admixto aceto imbutum applicui: qui exuccus, eodem rursus permaduit liquore: ac eiusmodi repetita aliquoties applicatione perseueratum est, donec restingueretur feruor, & desineret putrefactio. Assumebat interim quoq; potionem singulis diebus ter ex decocto acetosæ, scabiosæ, pampinulæ, prunorum Damascenorum, summitatum borraginis, buglossæ, florum calendulę, cum aqua saccharo & aceto ad syrupi acidi lōgi formam apparata. Victus erat paucus, sed refrigerans & acidus, putredinis occasionem præscindens. Tertio die reuersus, incendij furiam sæuitiamq; putredinis remisisse comperi. Quare carnem nigram mortuāque exiguo forcipe attrahi, & cirunquaq; à uiuo firmè, sine doloris sensu separari resecariq; iubeo. Inde reliquum ad uiuum usque Ægyptiaco unguento absumebatur: eodemq; modo ad cicatricis inductionem, uti in alijs ulceribus, progrediebamur. Atqui inter curandum erant aliquoties enemata ex hordei & aliorum aluum mollientium decocto infundenda. Nec quæ cordi & uisceribus reliquis robur conciliarent, negligebantur: cuiusmodi sunt, ro

ſarum, florũ borraginis, bugloſſæ, calthę conſerug,
idq́ꝫ genus reliqua, atqꝫ ea ratione conualuit breui.

Ad Gangrænæ huius curationẽ ſi alteram adiun-
xero, à me in Rolmanno Bilandio, uiro certè præ-
ter inſignem eius nobilitatẽ optimo, peractam, non
uidebitur abſonum. Huic propemodum ſeptua-
genario, corpulento, cacochymicoq́ꝫ, à tertianæ fe-
bris afflictione ſubitò quaſi per criſim exoritur eriſi- *Eriſipelas*
pelas phlegmonodes in ſiniſtro brachio, quod ab *phlegmo-*
axilla ad carpum uſqꝫ cum dolore, rubore & dolo- *nodes*
re plurimum intumuit: ſuppuratumq́ꝫ breui, & à
chirurgo ſectum, copiam ſaniei reddidit largam.
Vbi deinde citra intermiſsionem die noctuq́ꝫ nihil
coctæ ſaniei, ſed liquor ſeroſus proflueret, cataplaſ-
ma ex farina hordeacea cum fabaceæ momento in
aqua decocta, uitellis ouorum & olei roſacei quan-
titate debita admixtis, applicui: unde mox aquei cru
diq́ꝫ humoris profluuio remittente, pus coctũ pro-
manauit. Qua re animaduerſa chirurgus, qui cum
mihi antea ob crudi illius ſucci effluxum ab eodem
laudatum controuerſia fuit, materia magis exiccan-
te, dum abeſſem, conſilij mei ſucceſſum ſe ſperabat
uicturum: linteisq́ꝫ madefactis in uino cui incoctũ
fuerat cuminũ, ueſtit brachium uniuerſum. Eo tan-
tum promouit, ut breui omnia uulnera, quæ ſupra
uiginti erant in uno illo brachio, abſqꝫ ullius ſaniei
guttula liueſcerẽt, & brachium deinde totum nigri-
care occiperet. Reuocatus, excandui cõſpecta gan *Gangræna*
græna: itaqꝫ haud mora, altioribus uulnuſculis bra- *brachij.*

chium

chium ſcarifico, foueóq; ſpongijs utrinq; ſibi corre ſpondentibus ex lixiuio decoctionis farinæ lupinorum: deinde cataplaſma ex farina hordeacea, fabacea, lupinorum & oxymelite apparatum admoueo. Atque horum uſu continuo ſanguis & ſpiritus reuocantur, pus redit coctum, naturalis reuiuiſcit color, ulceribuſq; melle roſaceo (cui plerunque admiſcebatur uel puluis præcipitatus, uel unguentū Ægyptiacum) abſterſis, curatur æger, & ad ſolita reuertitur munia.

Idem poſt annos quinq;, quum à prandio feruente canicula ad miliare equitaret, febre denuò tertiana notha corripitur. Duodecimo autem die à morbo inchoato, corpore ſic ſatis per aluum ſponte exonerato, natura criſim moliebatur, ſed imperfectam, ex caloris naturalis (ob corporis impuri molem, ſenium & morbum) defectu: ſic humores putridos ad ſiniſtram tibiam propulit, eriſipelas ibidem excitatura. uerùm præ ſui impotētia in ipſo opere ſubſiſtit, neque foras uerſus cutim protrudere ualuit. Proindè è ueſtigio poſt intenſum dolorem, pauci tamen temporis, pars hæc grauata, obſtructáq;, interijt die decimotertio, perdito omni ſenſu, motu, calore, uiuidoq; colore, reliquis interim partib. corporis uelut illæſis: ſeminarium tamen hoc tam excreuit ſubitò, ut quum ego uocatus, decimoquarto accederem, haud mora confirmatum eſſe σφάκελον pronunciarem: quem Aſchachillos Arabes, Latini Siderationem, uulgares Ignem ſancti Anthonij, Chirurgi

Sphacelus. Aſchachillos. Sideratio. Ignis ſancti Antonij.

gi Ignem frigidum Germanica lingua nuncupant. *Ignis frigidus.*
Quare paucis cum eo horis commoratus, ob extinctam ea in parte uitam, totius porrò corporis interitum in sene ualetudinario consequuturum prędixi, abijq́. Sectionis etenim occasionem pręscidit ætas, afflicta ualetudo, familiæ splendor, & honor artis. Decimooctauo itaq́ die in Domino obdormijt: cui locum in iustorum resurrectione precor.

Extremum pedem aliquando repentè sphacelatum uidit Ioannes Fernelius, sine causa externa, sine tumore aut rubore conspicuo: oborto primùm dolore immanissimo, mox sensum in eo ac motum perijsse, partem totam liuore contabuisse, exulcerationem fœdam insequutam, quæ acerrima causticaq́ medicamẽta sine sensu admitteret: non multo pòst arteriam brachij dextri, deinde etiam sinistri pulsare desijsse: ita sensim uniuerso corpore obsesso, miserum extingui, sine febre, sine symptomatibus admodum grauibus. Ad uenenatam qualitatem in omnes partes propagatam, quæ extremam perniciem hanc inferat, hic causam refert. *lib. 2. cap. 15. de abd. rer. caus.*

CLAVSÆ GLANDIS MAsculæ curatio.

AD clausarum partium tractationem pertinet glandis masculæ occlusus anterior meatus, quẽ in nobili adolescente Vuestphalo conspexi: qui lotium redditurus, acu longa & crassiuscula meatum aperiebat, coalescentem rursus paulatim exonerata urina. Huic affectui securè medeberis, altiori inci

o sione

ſione ab ora loci naturalis & conſueti, uſq; ad apertum uirgę canalem: inde turundulam rotundam, cauam, tenuem, ex plumbo uel argento concinnatã inſeres, prius tamen oleo roſaceo illitam: & poſtea linimento cicatricẽ inducente, uti diapompholigo cum pauxillo roſacei diſſoluto, uel ſimili. In turundæ autem uſu perdurabis, donec cuticula munitam eſſe urinæ uiam ſenſeris. Ea uerò interim quandoq; mouebitur, ne in ſanatione connaſcatur impedimentum. Si pellicula durior poſtea uidebitur, oleo amygdalarum dulcium, uel butyro inſulſo tepido introrſum illinatur aliquoties.

CLAVSI ANI CVRATIO.

ANum item concreuiſſe infanti recenter nato, memini: ueſtigio tamen exiguæ fiſſuræ liquori transmittendo idoneæ relicto. Hoc ſepimentum ad iuſtam naturalis hiatus diuiſionem diſſecabatur forficula: cuius inferiorem cuſpidem per dictum foramen immittendam prius abrumpi, obtundíq;, ne læderet acies, oportuit: deinde interpoſitis exiccantibus (uelut puluiſculo roſarũ, bedegaris, boli, cum aluminis uſti momẽto) facilè abſolui potuit curatio.

DEGLVTITARVM ACI-
cularum curatio.

PROBA quædam fœmina infantem curatura Duſeldorpij, in Martio anni ſexageſimiquarti ſupra ſeſquimilleſimum, aciculas ore retẽtas duas, unam magnam, alteram minorem, arrepto infante quem inopinatò

in ignem casurum uerebatur, fortè deglutijt. Hęrebant autem primùm aliquot horis in gula circiter palmam latam sub larynge, cum multo dolore & angustijs. Ad quam tandem accersitus, ut nihil cibi uel potus prius exhiberetur, quàm incurua forcipe exigua mox adferri iussa, tentassem num illæ retrahi possent, uetui. Vix ad teli iactum digressus, sorbitiunculam propinatam intelligo: qua in œsophagi partes inferiores, paululum supra uentriculi orificium deprimuntur. ubi nouo cruciatu pungitiuóque dolore excitato, reuocatus iussi cereuisiam cum butyro & pane secalino, nostratib. cõsueto, crassiusque inciso hauriri affatim, atque eam decubitu erecto somnum capere: siquidem nox erat. Hoc modo aciculas ad uentriculum deturbatum iri sperabàm: quum eas infixas, uomitu has partes contrahente, firmiusque eo nisu impingente, tutò per fauces reddi posse non uiderem. Sic post noctis medium tertia hora, panis illius pondere depressę, in uentriculum resederunt. Inde eam secundo die iusculis pinguibus cereuisiáque cum butyro ali, ac in dextra decumbere libero uentre, puluinaribus suppositis femori & brachio, ut minus impeditè ex stomacho per pilorum in intestina descenderent acus, iussi. A' meridie surgentem, hinc inde inflectere corpus nolui, ne inæquali motu in intestinis alicubi infigerentur aciculæ: sed ut citra inflexionem erecta moderatè inambularet, quo cum excremẽtis procliuius ad intestina magna siderent acus, consului: atque ut deinde

exoneratæ primùm feces, in uase conseruarētur: quibus postero mane depositis, apparuerunt aciculæ, qua dixi forma: longior uerò erat curuata nonnihil. Hæc eo quoq; fuere gratiores, quòd mulier hæc uel metus magnitudine, uel alia de causa, grauiter ægrotare uideretur. Post dies uerò non multos omnino conualuit.

OBSERVATIONVM IOANNIS VVIERI *rariorum* FINIS.

ERRATA OPERARVM INCVRIA
commiſſa, ſic emendabis.

Pag.14.Verſ.26.ferè & 27.Ingraueſcente 25.penult. leues 22.1.deleatur alterum cum 36.22.longißimè & 23.ſecus 24.exemplo 48.15. addere 59.19.familiare 66.2.à forti 77.2.experimentorum 96.4.neotericis

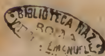
RERVM ET VERBORVM PRAECIPVE *memorabilium* INDEX.

Prior numerus paginam, posterior uersum denotat.

D

uelicæ

FINIS.

*BASILEAE, EX OFFICINA IOAN*nis Oporini, Anno Salutis humanæ M. D. LXVII. Mense Martio.

